

Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper

Emmy Andersson

Irans kvinnor

Och deras möjligheter till politisk påverkan

The women of Iran

And their possibilities to political influence

Statsvetenskap
C- uppsats

Datum/Termin: VT- 2010

Handledare: Anders Broman

Abstract

Essay in political science, C- level, by Emmy Andersson, spring term 2010

Tutor: Anders Broman

“The women of Iran - and their possibilities to political influence”

The purpose of this study is to examine the actual political conditions that exist for the Iranian women. What is the political reality of the Iranian women and how can they exert political influence within the political system that exists in Iran today. This is done to see how the Iranian women's potential political influence affects Iran's democratic status. This will be answered through the overall research question: What opportunities do the Iranian women have to influence policy? This overall question is then split into three smaller research questions:

- 1) What formal possibilities to political influence do the Iranian women have?
- 2) What real possibilities to political influence do the Iranian women have?
- 3) How have women in Iran tried to exert political influence outside the institutional framework?

This will be done through a qualitative text analysis where texts concerning the Iranian women's political influence are examined. The theoretical basis for the study is Dahl's theories of an ideal democracy and polyarchy together with radical and liberal feminism.

The Iranian women have many formal rights and opportunities for political influence given by the Constitution but these are not transferred to reality. The Iranian women have also been active in various political actions to influence their situations and the policies of the country. Because of the fact that women are underrepresented in political institutions, prevented from standing for all political offices and that the government exercises strong control over both women and society Iran cannot be considered to meet Dahl's five criteria for an ideal democracy or the seven institutions necessary for polyarchy. Therefore Iran cannot be regarded as an ideal democracy or as a polyarchy. According to radical and liberal feminism Iran also has a patriarchal political system with a society that supports the male dominance over its women.

Key words: polyarchy, political influence, constitutional rights, patriarchy, ideal democracy

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Problembild och syfte	2
1.2. Frågeställningar.....	4
1.3. Tidigare forskning.....	4
1.4. Avgränsning	6
1.5. Dataanalys.....	7
1.6. Material	8
1.8. Disposition	10
2. Teori	12
2.1. De fem demokratikriterierna.....	12
2.2. Polyarki	15
2.3. Förmyndarskap	16
2.4. Feministisk teori.....	17
3. Bakgrund.....	20
3.1. Politisk historisk överblick.....	20
3.2. Politiskt styre	22
4. De iranska kvinnornas formella möjligheter	24
4.1. Den Iranska konstitutionen	24
4.2. Sharialagarna.....	27
4.3. Representation i politiska institutioner	28
5. Kvinnlig påverkan i verkligheten.....	30
5.1. Utbildning och segregation.....	30
5.2. Kvinnorörelsen och iransk feminism	31
5.3. Protester och demonstrationer.....	32
6. Sammanfattande resultat.....	35
7. Analys	38
7.1. Analys av Iran gentemot Dahl	38
7.2. Feministisk analys.....	42
8. Slutsats och avslutande diskussion	44
Referensförteckning	47

1. Inledning

FN har länge arbetat med kvinnofrågor och är idag aktivt i bekämpandet av kvinnodiskriminering. Därför har man antagit konventionen mot alla former av kvinnodiskriminering som har ratificerats av en mängd länder. Enligt artikel 1 i denna konvention anses kvinnodiskriminering vara:

”... any distinction, exclusion or restriction made on the basis of sex which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by women, irrespective of their marital status, on a basis of equality of men and women, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field.”¹

Enligt artikel 7 i konventionen ska även länderna arbeta för att kvinnor inte ska bli diskriminerade inom den politiska arenan eller det offentliga livet. Länderna ska även säkra kvinnans möjligheter att rösta och ställa upp i val till alla institutioner i landet där man kan väljas, kunna delta i de olika delarna av landets förvaltningar och kunna inneha ämbeten inom dessa.²

Konventionen ska säkra att kvinnorna i medlemsländerna inte ska diskrimineras och säkras en plats inom många områden, bland annat politisk. Många länder har ratificerat denna konvention men inte Iran.³ Detta gör att kvinnorna i Iran inte har säkrats samma rättigheter som de iranska männen genom lagstiftning som de kan använda för att häva lika rättigheter och att Iran inte lyder under någon internationell lagstiftning som kräver att de tar hänsyn till landets kvinnor. Om ett land inte ratificerar konventionen behöver det inte innebära att landets kvinnor är utan rättigheter men att internationellt erkänna konventionen ger kvinnorna något att hävda sina rättigheter igenom.

¹ FN, Artikel 1, ”Konventionen mot alla former av diskriminering mot kvinnor”, UN - Office of the high commissioner of human rights [Elektronisk], hämtad: <http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw.htm> (2010-04-29)

² FN, Artikel 7, ”Konventionen mot alla former av diskriminering mot kvinnor”, UN - Office of the high commissioner of human rights [Elektronisk], hämtad: <http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw.htm> (2010-04-29)

³ Utrikesdepartementet, ”Rapport om mänskliga rättigheter i Iran 2007”, [elektronisk], 2007. Hämtad: http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080317/8afc75f3dab9f591e332a46bf13a536e/Iran.pdf (2010-04-29)

Iran är ett land av kontraster och motsägelser. Landet anser sig vara en demokrati och har vissa av de funktioner som en modern demokrati förväntas ha men ändå är många aspekter av Iran lång ifrån det som många i väst anser vara demokratiskt. Men det första som de flesta tänker på när Iran kommer på tal är oftast konflikten med USA, kärnvapen, religion och censur på yttrandefriheten. Kvinnornas situation är ett erkänt problem men har ofta en mer undanskyld roll jämfört med de större internationella problemen. Iran lider av många problem och kvinnornas situation är bara ett av många men som behöver tas fram i ljuset och undersökas.

Iran har inte bara valt att inte ratificera FN:s konvention mot alla former av kvinnodiskriminering utan landet uppfyller även inte flera av konventionens artiklar som skulle vara gällande om konventionen skulle antas. Landet bryter mot dessa artiklar genom band annat att kvinnorna inte har samma rättigheter som männen inom många områden och att kvinnornas behov inte blir tillgodosedda. En av de viktigaste av dessa rättigheter där kvinnorna inte helt har lika möjligheter som män är politisk påverkan. Detta är ett viktigt område där kvinnornas position måste stärkas då det är genom möjligheterna att påverka politiskt som kvinnorna i sin tur kan påverka landets politik och hur de blir behandlade. Det är den största chansen för kvinnorna att ändra sin situation och hur de blir behandlade vilket gör området viktigt för andra aspekter av kvinnlig diskriminering.

1.1. Problembild och syfte

Robert Dahl menar att för att en demokrati ska kunna räknas som en demokrati måste vissa villkor uppfyllas och vissa aspekter måste existera i den demokratiska processen. Dock är vissa av dessa villkor eller kriterier endast ideal och världens demokratier kommer inte kunna uppfylla alla dessa.⁴ Men de ger ändå en värdefull insikt i hur vi kan klassa olika demokratier och se hur demokratiska de faktiskt är. Ju fler kriterier ett land uppfyller desto mer säkert kan det sägas att det är demokratiskt.

Att ett lands styre ska vara demokratiskt anses idag vara det styrelseskick som ger medborgarna det mesta inflytandet och därmed legitimitet åt de styrande. Men för att styret ska anses vara demokratiskt måste alla medborgare vara politiskt jämlika och ha samma möjligheter till politisk påverkan. Enligt Dahl finns det fem grundantaganden inom

⁴ Dahl, R., *On Democracy*, New Haven/London, 1998, s. 42

demokratin som motiverar varför demokrati är det styrelseskick som är att föredra framför de andra alternativa styrelseskick som finns. Tre av dessa är till för att ge så stark jämställdhet som möjlig för medborgarna och säger att varje enskild medborgare ska ges samma hänsyn, att ingen medlem ska behöva bevisa att man är kapabel att sköta sina egna intressen utan man är själv bäst lämpad att ta tillvara på sina egna intressen och att medborgarnas krav på vad staten ska anta för bindande regler ska vara värda lika mycket.⁵ Om detta inte uppfylls innebär det oftast att några få eller en majoritet innehar all makt och kan ta alla beslut. Det är då minoriteter som inte kan försvara sig själva och kunna få fram sina åsikter om hur landet ska styras. Oftast är det minoriteter beroende på etnicitet och religion som är uteslutna från beslutandeprocessen men även vilket kön personen tillhör kan utesluta en grupp från maktcentrumet.

Iran är ett land som har många demokratiska komponenter men som av många inte kan ses som en legitim demokrati. Detta beror bland annat på att inte hela den iranska befolkningen har samma rättigheter och möjligheter att göra sina röster hörda. De rättigheter som en viss del av befolkningen har skiljs åt beroende på religion, etnicitet och kön. En av de delar av befolkningen som inte har samma rättigheter är alltså kvinnorna. Dessa har i Iran getts en stark roll i hemmet men har varit tvungna att kämpa för att skapa sig en roll utanför hemmet, både socialt och politiskt. Genom den begränsade rollen som kvinnorna har haft är frågan om de kriterier som Dahl ställt upp är möjliga att tillämpas på Iran och på hur den iranska kvinnan kan påverka politiskt. Kvinnorna har sedan den iranska revolutionen 1979 kämpat för att tillskaffa sig de rättigheter som den manliga delen av befolkningen har rätt till. De har genom kvinnorrättsorganisationer och demonstrationer kämpat och har idag lyckats komma in i vissa delar av det politiska livet, främst som en del av det iranska parlamentet. Men det är av vikt att se till vilken del har de lyckats och hur stor möjlighet de har till att kunna påverka landets politik och kvinnliga rättigheter. Kvinnornas rättigheter och möjligheter till politisk påverkan ger ett speciellt perspektiv på Dahls fem demokratikriterier och teori om polyarki. Dessa kan genom kvinnans politiska situation påverka graden av demokrati som existerar i Iran idag.

Syftet med denna undersökning är att undersöka de faktiska politiska förhållanden som existerar för den iranska kvinnan och hur hon kan utöva politisk påverkan inom det politiska

⁵ Dahl, R., *Demokratin och dess antagonister*, Stockholm, 2007. s. 168f

systemet. Detta görs för att se hur de iranska kvinnornas möjligheter politiska påverkan påverkar Irans demokratiska status.

1.2. Frågeställningar

Den viktigaste delen i arbetet är alltså hur de iranska kvinnorna kan utöva politiskt påverkan. Därför kommer den övergripande forskningsfrågan att vara: Vad har de iranska kvinnorna för möjlighet att påverka politiskt?

För att kunna besvara den övergripande forskningsfrågan kommer den att delas upp i tre mindre frågor. Det är viktigt att se till vilka möjligheter som kvinnorna har enligt olika dokument som konstitutionen för att sedan jämföras med de reella möjligheterna och därför blir den första delfrågan:

- 1) Vilka är de formella möjligheterna som de iranska kvinnorna har till politisk påverkan?

Det är även av vikt att se hur de formella möjligheterna omsätts i praktiken och vad de iranska kvinnorna kan göra för att utöva politisk påverkan i verkligheten:

- 2) Vad har de iranska kvinnorna för reella möjligheter till politisk påverkan?

Sedan är det av vikt att se vilka situationer som kvinnorna har försökt att påverkat politiskt och hur de har gjort detta och därför blir den sista delfrågan:

- 3) Hur har de iranska kvinnorna försökt utöva politisk påverkan utanför de institutionella ramarna?

1.3. Tidigare forskning

För att sätta denna forskning i perspektiv till den övriga forskningsvärlden krävs att hänsyn tas till den tidigare forskningen inom området. Det har gjorts forskning om Iran inom politiska områden men här har kvinnans möjligheter varit en sidfaktor och inte huvudpunkten. Fokuset kring kvinnan har oftast handlat om hennes juridiska status som mindre värd än mannen och att hon har sämre arvsrätt och att en kvinnans vittnesmål i rättegång är värt endast hälften av en mans. Det politiska har endast sett som en del av detta och inte som en enskild undersökningsenhet.

MENA- projektet

MENA- projektet tillsattes för att undersöka de politiska, ekonomiska och sociala förhållanden som fanns inom Nordafrika och Mellanöstern. Projektet tillsattes 1998 och drevs inom Utrikesdepartementet och resultaten skulle användas för att forma den politik som Sverige skulle driva i dessa regioner. Det hela resulterade i en huvudstudie och en rad delstudier där experter har skrivit om olika områden.⁶ Huvudstudien berör flera olika frågor som rör regionen som stort men berör inte Iran specifikt. Därmed har huvudundersökningen berört det allmänna men inte det specifika som denna undersökning syftar till utan det är då i delstudierna som Iran och dess kvinnor berörs.

I delstudie 7 behandlar författarna Eva Marling och Sholeh Irani Iran med titlarna ”De feministiska paradoxerna i Iran” respektive ”Rädsla förvandlad till mod”. Marling var vid delstudiens tidpunkt journalist vid Sveriges Television och hade spenderat tid i Teheran och Irani var redaktör för tidsskriften ”Kvinnor och fundamentalism” och är även ursprungligen från Iran.⁷

Irani skriver ur ett perspektiv av en iransk kvinna i Sverige och hur kulturkrockar, stereotyper och skillnader mellan Iran och väst påverkar inte bara iranska kvinnor i Sverige men även den typiska bilden av den iranska kvinnan. Irani menar att bilden av den iranska kvinnan som förtryckt och lydig är felaktig och att den bild som iranska kvinnor har om svenskar inte heller stämmer överens med verkligheten. Irani talar om att den iranska kvinnan för en kamp för sina rättigheter och har gjort det länge samt att de religiösa ledarna i Iran är bekymrade över att kvinnorörelserna kämpar och att kvinnorna tar större plats i samhället. Kvinnor i Iran har även utbildat sig och sökt arbeten utanför hemmen och att det idag finns möjligheter för kvinnor att bo utanför hemmet men då oftast genom att flera kvinnor bor tillsammans och att ensamstående kvinnor kan försörja sin familj.⁸

Marling fokuserar sitt arbete på de faktorer i Iran som egentligen säger emot varandra, som att trots att Iran styrs av starka patriarkaliska lagar med grunden i sharia som gör att kvinnan inte värderas lika högt som en man så har Iran en stark och kraftfull feministisk rörelse. Men

⁶ ”Tradition och förnyelse- en studie av Nordafrika och Mellanöstern” *MENA- projektet* Ds 1999:63, Stockholm. s. 11

⁷ ”De feministiska paradoxerna i Iran & Rädsla förvandlad till mod- Två perspektiv på de iranska kvinnornas situation” i *MENA- projektet Delstudie 7 1999*, Stockholm. s. 3

⁸ Irani; S., ”Rädsla förvandlad till mod” i *MENA- projektet, Delstudie 7, 1999*, Stockholm, s.19ff

denna rörelse går inte att jämföra med den i väst då de iranska kvinnorna vill uppnå att de är likvärdiga och inte jämställda som den västerländska feminismen strävar efter. Iran har även en hög andel flickor och kvinnor som studerar och på det politiska området har det blivit ett öppnare klimat trots att kvinnor fortfarande inte kan väljas till vissa tjänster på grund av att de kontrolleras av religiösa regler.⁹ Marling menar att kvinnornas ökade möjligheter att röra sig utanför hemmet har mycket att göra med den chador som kvinnorna måste bära. Iranska kvinnor är underkastade stränga regler om klädsel och måste täcka större delen av sin kropp men Marling menar att denna klädsel ger frihet för kvinnorna genom att de nu kan röra sig friare utan att familjens ära ska sättas på spel om någon skulle se hennes utseende.¹⁰

De tidigare arbeten som har gjorts inom området har ofta berört de iranska kvinnornas situation men sällan gått in för att undersöka deras möjligheter till politiskt påverka. Detta har oftast varit en del av ett större undersökningsområde och har inte inriktat sig på just den politiska aspekten. Ofta när kvinnorna berörs har fokuset legat på den rättsliga aspekten med att kvinnornas vittnesmål inte är värda lika mycket som mäns och hur de kulturella skillnaderna som görs mellan män och kvinnor påverkar kvinnorna. Men det har inte tagits upp hur just den särskilda plats som kvinnan innehar i Iran har påverkat deras möjligheter till politisk påverkan. Det är just detta som undersökningen i detta arbete syftar till att göra.

1.4. Avgränsning

Den religiösa aspekten kommer inte vara fokuspunkten i detta arbete men av den anledningen att Iran är ett religiöst styrt land kommer religionen spela in i de olika frågeställningarna. Hur samhället ser på kvinnorna har formats av religionen vilket gör att hur kvinnorna kan påverka politiskt inte kan kopplas loss från religionen. Men trots att arbetet kommer att beröra ämnet kommer inte det själva religiösa styret att vara undersökningsenheten. Arbetet syftar heller inte till att ta ställning till huruvida ett religiöst styre är det rätta styret för just Iran eller att ett demokratiskt styre i västerländernas bemärkelse är att föredra. Trots detta kommer religionen vara en viktig del av arbetet och vissa aspekter av det religiösa inflytandet kommer att tas upp men då endast de religiösa aspekterna som påverkar kvinnornas politiska liv och de kulturella och sociala delarna av deras liv som påverkar deras möjligheter till politisk påverkan.

⁹ Marling, E., ”De feministiska paradoxerna i Iran” i *MENA- projektet, Delstudie 7, 1999*, Stockholm. s. 8ff

¹⁰ Marling, E., a. a., s. 13ff

Arbetet kommer inte att behandla hur kvinnor av olika religiösa tillhörigheter har tillgång till olika rättigheter utan en generalisering av kvinnorna som undersökningsgrupp har gjorts där de ses som muslimska kvinnor. Här har alltså en begränsning gjorts där endast de muslimska kvinnorna kommer att undersökas och inte de skillnader som finns mellan kvinnor av andra religioner i Iran och vilka deras möjligheter är. Kvinnor som tillhör andra religioner än islam har andra möjligheter till politisk påverkan och har oftare svårare att påverka vilket ger en intressant infallsvinkel men som inte tas upp i detta arbete med hänsyn till tidsaspekten.

Arbetet kommer att beröra uppbyggnaden av det iranska politiska systemet och vad de olika politiska institutionerna och organen har för inflytande men detta kommer inte att undersökas. Syftet med arbetet är att undersöka vad kvinnorna har för möjligheter att påverka politiskt och kommer därmed att röra vad de har för möjlighet att bli valda, om de kan påverka och i vilka situationer de har varit med och påverkat. Visserligen kan en utredning i hur den politiska processen sker ge en relevant vinkel i undersökningen men då kommer arbetet att få en fokus mer på institutionernas och de olika organens arbetssätt än kvinnornas position. Det är inte i denna undersökning ett huvudsyfte då när kvinnorna väl blir valda så måste de använda sig av institutionernas arbetssätt lika mycket som männen. Det som däremot blir intressant är hur väl kvinnorna lyckas genomföra sina sakfrågor i institutioner där de är i en tydlig minoritet.

1.5. Dataanalys

Den datainsamlingsmetod som tillämpas i denna undersökning är den kvalitativa textanalysen och därmed kommer en djupanalys att göras av de texter som valts att undersökas till arbetet. Denna djupanalys görs genom noggrann läsning av hela den utvalda texten och läsningen genomförs flera gånger för att uppnå maximal förståelse och insikt. I djupanalysen ska även de olika separata delarna av texten analyseras och även att texten ses ur den kontext som den har producerats inom och är en del av.¹¹

Genom användandet av den kvalitativa textanalysen så ska det ses som en diskussion förs med texten som undersöks. Frågor ska ställas till texten för att begrunda vad texten vill uppnå, vad den vill förmedla, har textens författare man stöd för det denne säger och vilka argument framförs i texten. Svaren på dessa frågor ska man antingen undersökningen svara på eller så ska texten själv ge svara på dessa. Kvalitativ textanalys skiljer även på systematiserade

¹¹ Esaiasson, P m.fl., *Metodpraktikan*, Vällingby, 2009, s. 237

undersökningar och kritiskt granskande undersökningar.¹² I detta arbete kommer kritiskt granskande undersökande att användas och där används den ideologikritiska analysen. Den ideologikritiska analysen har valts då den undersöker vad texten säger om förhållanden inom samhällslivet och ger en möjlighet att se saker i ett större sammanhang.¹³ Detta används i undersökningen genom att se till hur det iranska samhället påverkar hur kvinnorna behandlas och genom att studera den iranska konstitutionen och artiklar om ämnet ser man vad dessa texter säger om samhället. Det är av vikt att se hur samhället formar texter och vad texterna säger om samhället.

Anledningen till att den kvalitativa textanalysen har valts som datainsamlingsmetod framför andra datainsamlingsmetoder, och främst den kvantitativa innehållsanalysen, är att mycket av det som författaren till en text framför med sin text inte går att få ut genom att se till de analysenheter som man använder sig av i den kvantitativa innehållsanalysen. Genom att använda den kvalitativa textanalysen går det att få fram det som författaren till en text är ute efter att förmedla. Det som undersökningen syftar att finna kanske även bara kan fås fram efter en noggrann läsning av texten och att detta hitta kräver att man ser under ytan.¹⁴ Den kvalitativa textanalysen kan ses fånga mer av de bakomliggande åsikter och betydelser än vad den kvantitativa innehållsanalysen gör.

1.6. Material

Materialet till denna undersökning utgörs av både litteratur och av artiklar. Bland litteraturen är de flesta inom ämnet islam, feminism och Iran från sekelskiftet och har därmed blivit lite föråldrade för att kunna ge exempel på hur situationen ser ut i Iran idag. Men dessa ger ändå värdefull kunskap till denna undersökning då de ger en inblick i det iranska samhället, hur de olika organisationerna växt fram och vad för kultur existerar i landet. Även om de idag inte kan ange hur läget ser ut idag så används de för att skapa den helhetsbild som krävs för att förstå de senaste händelserna och utvecklingen i Iran.

Bland litteraturen återfinns verk av Robert Dahl som har används för att kunna ge en klar bild av hans teorier som skall användas för att undersöka den iranska kvinnans möjligheter till

¹² Esaiasson, P m.fl., a. a., s. 237f

¹³ Esaiasson, P m.fl., a. a., s. 239

¹⁴ Esaiasson, P m.fl., a. a., s. 237

politisk påverkan. Dessa böcker har länge använts inom statsvetenskapliga analyser och anses därmed vara av säker och relevant källa för att kunna vara underlag till denna undersökning.

Litteraturen innefattar även boken ”Islam and Feminisms - An Iranian case-study” av Haleh Afshar. Denna bok används för att få insikt i hur den iranska kvinnan är och hur den iranska feminismen har utvecklats men även för att få information om den iranska kvinnorörelsen som endast kan ges av en iransk kvinna. Afshar ger många exempel på andra iranska kvinnors uttalanden och åsikter som annars inte hade kunnats användas i denna undersökning då språket förhindrar att direkta iranska källor kan användas. Från Afshars bok hämtas åsikter, kulturella normer, samhällets krav och olika diskurser för att kunna ge undersökningen en helhetsbild av vad som sker i Iran.

Diverse artiklar har använts till denna undersökning då många av de händelser som diskuteras har skett så nyligen att tryckta källor inte finns att använda. Då har det varit nödvändigt att använda sig av artiklar från tidskrifter och tidningar för att kunna återge händelseförlopp och bakomliggande orsaker till varför vissa saker skett och vilka som deltagit. Trovärdigheten i dessa artiklar och dess validitet kan ifrågasättas men då de källor som har använts ändå har en viss status anses de artiklar som används uppfylla kraven på trovärdighet. Dessa artiklar har även använts för att återge åsikter och se vilka drivande krafter som funnits inom olika delar av det politiska livet i Iran.

1.7. Validitet

I detta arbete har en generalisering varit nödvändig av den utvalda undersökningsgruppen av de iranska kvinnorna. Inom gruppen kvinnor finns det olika aspekter som gör att möjligheterna till politisk påverkan skiljer sig åt vilket har lett till att en viss grupp kvinnor valts ut. Beroende på religiös tillhörighet har kvinnorna andra möjligheter till politisk påverkan än den muslimska majoriteten. Detta har lett till att de muslimska kvinnorna blivit undersökningsenheten och att de resultat som kommer utav denna undersökning blivit generaliserade. Trots detta ger undersökningen värdefulla resultat och håller hög validitet.

Språkliga svårigheter har lett till att vissa förstahandskällor inte kunnats användas då många källor från Iran är på persiska. Detta har orsakat vissa problem men de källor som inte kunnat

användas på grund av språkbarriären har ersatts med andra pålitliga källor och validiteten har därmed upprätthållits.

1.8. Disposition

I kapitel 2 framställs det teoretiska ramverk som kommer att användas. Här beskrivs Robert Dahls fem kriterier för en ideal demokrati och de sju institutioner som krävs för en polyarki. Här ges även en beskrivning av förmyndarskap och huvuddragen i radikalfeministisk och liberalfeministisk teori.

I kapitel 3 ges en relevant bakgrund till undersökningen genom först en kort överblick över Irans politiska framväxt från Qajardynastin till revolutionen 1979. Fokuset här ligger på de olika protesterna och demonstrationerna som erbjuder en inblick i varför Iran ser ut som det gör idag politiskt och till viss del kulturellt. Det ges även en inblick i de iranska kvinnornas kamp och när de varit aktiva i politiska demonstrationer och protester. Sedan följer en kort redogörelse över de viktigaste delarna i det politiska styret.

Kapitel 4 behandlar de iranska kvinnornas formella möjligheter till politisk påverkan genom en genomgång först av den iranska konstitutionen och de möjliga begränsningar och möjligheter som finns där gällande kvinnorna. Detta följs av en genomgång av de sharialagar som styr det iranska samhället och som därmed styr de iranska kvinnornas liv. Sist görs en genomgång av den kvinnliga representationen i de iranska institutionerna och hur dessa har uppfattats i sin roll som en del av politiken.

Kapitel 5 behandlar de reella möjligheter som de iranska kvinnorna har till politisk påverkan och börjar med den iranska kvinnans möjligheter till utbildning. Detta följs av en redogörelse av den iranska kvinnorörelsen och den iranska feminismen där exempel på kvinnorörelsens aktiviteter ges och beskriver den iranska feminismen. Sist ges en genomgång av några exempel av de politiska demonstrationer och protester som de iranska kvinnorna har varit inblandade i under 2000-talet.

I Kapitel 6 genomförs en analys där den övergripande forskningsfrågan och de tre delfrågorna besvaras. Här diskuteras även om det som framkommer av svaren på forskningsfrågorna

påverkar huruvida Iran kan uppfylla Dahls kriterier för den ideala politiska processen och polyarki men även hur dessa svar skall ses ur ett radikal- och liberalfeministiskt perspektiv.

I kapitel 7 redovisas de slutsatser som kan dras av arbetet och en avslutande diskussion förs.

2. Teori

I denna undersökning kommer två olika teorier att användas, Dahls teori om demokrati och den feministiska teorin. Från Dahl kommer de fem kriterierna för den demokratiska processen att användas samt Dahls teori om polyarki och förmyndarskap. Från feminismen kommer liberalfeminismen och radikalfeminismen att användas för att analysera de iranska kvinnornas situation.

2.1. De fem demokratikriterierna

Den teori som kommer att användas i detta arbete är Robert Dahls teorier om demokrati och då kommer en del bestå av Dahls fem demokratikriterier. Dahls fem kriterier för demokrati har använts inom många underökningar för att mäta den demokratiska processen och har länge använts som måttstock för att se till vilken grad ett styre är demokratiskt. Dahl anser inte att något styre kommer att kunna uppnå dessa fem kriterier helt då de står för en idealdemokrati men han menar att dessa kriterier ändå är till nytta. Även om det inte är troligt att någon kommer uppnå alla kriterierna så går de att använda som en måttstock för att vad det finns för möjligheter att skapa ett demokratiskt styre och de möjligheter som denna regering har. De är ideal som hjälper att mäta hur demokratiska organisationer är och hur den demokratiska processen är.¹⁵ Dahls fem kriterier för en idel demokrati är:

1) Effektivt deltagande (effective participation)

Här menar Dahl att effektivt deltagande innebär att alla medborgare ska kunna göra sina röster hörda. Alla ska ha samma möjlighet att kunna tala om sina åsikter för de andra medborgarna innan ett policybeslut tas. Om endast ett fåtal har rätt och kan uttrycka sina åsikter och få dem hörda innebär det att det är större chans att det är just deras politik som antas.¹⁶ Medborgarna ska ha samma möjlighet att lägga till sakfrågor på dagordningen och kunna yttra sig över vilket av de olika alternativen de föredrar och om detta inte görs kommer vissa medborgare inte tas med i beräkningarna när besluten slutligen tas.¹⁷

¹⁵ Dahl, R., a. a., 1998, s. 42

¹⁶ Dahl, R., a. a., 1998, s. 37ff

¹⁷ Dahl, R., a. a., 2007, s.170

2) Röstjämlighet (voting equality)

Med röstjämlighet menas att alla medborgares röster ska vara värda lika mycket och att alla medborgare ska ha samma möjlighet att rösta när ett policybeslut ska tas.¹⁸ Dahl menar att om det första och det andra kriteriet är uppfyllt så styrs organisation i vad han kallar demokratisk process i begränsad mening. Detta betyder att den i begränsad utsträckning styr sig själv och att även om organisationen inte uppfyller alla de krav som finns att ställa så kan det ändå göras vissa bedömningar som kan vara värdefulla.¹⁹

3) Upplyst förståelse (enlightened understanding)

Här menar Dahl att när ett beslut ska tas om en viss policy ska alla medborgare ha samma möjlighet att kunna lära sig om olika möjliga alternativ som är relevanta för beslutet. Medborgarna ska kunna ta reda på vad dessa alternativ skulle ge för konsekvenser och ska därmed bli medvetna om vilka alternativ som finns möjliga när ett beslut ska tas. Men detta ska göras med hänsyn till den tid som finns tillgänglig.²⁰ Medborgarna ska ha en möjlighet att undersöka de alternativen som påverkar både dem själva och hela gemenskapen men även att ha tillgång till den information som är nödvändig för att kunna avgöra vilket de anser är det bästa alternativet.²¹

4) Kontroll över dagordningen (control of the agenda)

Kontroll över dagordningen betyder att medborgarna ska ha rätt att besluta om dagordningen och därmed över vilken policy som organisationen ska ha. Det innebär att medborgarna kan bestämma vilka sakfrågor som ska hamna på dagordningen och om medborgarna vill ändra vilka sakfrågor som ska vara på dagordningen så kan de göra det.²² Dahl säger att om de tre föregående kriterierna är uppfyllda så kan styret anses vara demokratiskt vad gäller deras dagordning men Dahl menar att detta inte är nog. Folket måste kunna kontrollera dagordningen annars kan makten tas ifrån dem. Folket kan välja att lämna ifrån sig makten i vissa frågor men för att detta fortfarande ska kunna vara demokratiskt måste folket kunna ändra sitt beslut och ta tillbaka makten. Om inte kontroll över dagordningen finns kan folket hamna i den positionen där makten har tagits ifrån dem men att de lever under en illusion av demokrati. Här har då en grupp kontrollen över dagordningen med de viktiga frågorna och

¹⁸ Dahl, R., a. a., 1998, s. 37

¹⁹ Dahl, R., a. a., 2007, s.171ff

²⁰ Dahl, R., a. a.,1998, s. 37

²¹ Dahl, R., a. a., 2007, s.173ff

²² Dahl, R., a. a.,1998, s. 38

besluten men för att ge sken av demokrati får folket besluta i vissa bestämda frågor och frågor av mindre vikt.²³

5) Inkludering av vuxna (inclusion of adults)

Detta handlar om att vuxna som är permanent bosatta inom styrets område ska ha fulla rättigheter som medborgare som de fyra första kriterierna ger. Alla eller åtminstone de flesta av de vuxna ska ha dessa medborgerliga rättigheter.²⁴ Om det är så att någon inte har dessa rättigheter, en individ, minoritet eller annan grupp, innebär det att man inte kommer kunna göra sin röst hörd på samma sätt som alla andra. Om man inte kan göra sin röst hörd kan man inte påverka de beslut som berör dig och att de sakfrågor som du är intresserad av inte ges samma plats som de som kan göra sin röst hörd.²⁵

Dessa kriterier utgår från ett av de enligt Dahl viktigaste principerna, nämligen att alla medborgare eller medlemmar i organisationen eller staten måste vara politiskt jämlika (politically equal). Dahl menar med politiskt jämlika att alla medborgare ska behandlas som om de har samma förmåga och möjligheter att kunna vara delaktiga i beslutsprocessen inom organisationen om dess policy. Om något av dessa kriterier inte uppfylls så innebär det att medborgarna inte är politiskt jämlika. Om inte alla får sina röster hörda eller kan vara med att besluta om agendan är det de personer som har makten och kan göra sin röst hörd som får sin politik genomförd.²⁶

Alla av Dahls kriterier är av betydelse för en undersökning i hur demokratiskt ett lands styre är men då detta arbete fokuserar på hur de iranska kvinnornas möjligheter till politisk påverkan inverkar på de demokratiska komponenternas existens i Iran kommer inte alla de aspekter som Dahls kriterier berör ges lika stor fokus i detta arbete. Dahls kriterier kommer att användas för att se hur kvinnornas situation påverkar huruvida Iran uppfyller kriterierna och om landet därmed kan ses som demokratiskt. I och med att Dahl lagt vikt vid principen om politisk jämlikhet kommer Iran anses vara demokratiskt i den mån landet uppfyller kriterierna och därmed anses vara odemokratiskt i den mån landet misslyckats att uppnå kriterierna. Många av dessa kriterier berör att alla medborgare ska ha lika rättigheter till politisk påverkan och kan därmed användas på flera olika sätt. Exkludering kan göras på grund av flera faktorer

²³ Dahl, R., a. a., 2007, s.175ff

²⁴ Dahl, R., a. a.,1998, s. 38

²⁵ Dahl, R., a. a.,1998, s. 76f

²⁶ Dahl, R., a. a.,1998, s. 37f

och inte bara kön vilket är en intressant vinkel men inte relevant i denna undersökning. Här kommer endast diskrimineringen mot kvinnor i det politiska livet att räknas in och jämföras med Dahls kriterier. Därför kommer vissa aspekter av Dahls kriterier inte att undersökas i lika stor utsträckning som vissa andra, då inom vissa kriterier missgynnas män och kvinnor på samma sätt och arbetets fokus ligger där kvinnorna behandlas annorlunda.

2.2. Polyarki

Polyarki är den demokrati som Dahl menar existerar i verkligheten och den som i praktiken används av de moderna demokratierna. Dahl ger här ett antal politiska institutioner som ett styre ska ha för att kunna räknas som en modern representativ demokrati och som Dahl benämner som en polyarki.²⁷ Denna polyarki har växt fram från de tidigare försöken till demokrati för att kunna anpassa sig till de storskaliga demokratier som finns idag och skiljer sig avsevärt från sina föregångare. Två huvudgrenar skiljer en polyarki från de tidigare versionerna av demokrati: ett större medborgarbegrepp än tidigare där den större delen av den vuxna befolkningen räknas och att fler politiska rättigheter är tillgängliga.²⁸ De sju²⁹ institutioner som Dahl menar ska existera hos en polyarki är:

- 1) Valda befattningshavare (elected officials) innebär att företrädare som ska ha kontroll över policybeslut och politiska beslut måste väljas av medborgarna.³⁰
- 2) Fria, rättvisa och regelbundna val (free, fair and frequent elections) innebär att valet av förtroendevalda ska göras i val som är genomförda på ett rättvist och opartiskt sätt, hålls regelbundet och där tvång att rösta på ett visst sätt är relativt ovanligt och begränsat.³¹
- 3) I stort sett alla vuxna har rätt att rösta.³²
- 4) De flesta av de vuxna medborgarna ska kunna ställa upp för att bli valda till de poster som är tillgängliga genom valen som angetts ovan.³³
- 5) Yttrandefrihet (freedom of expression) innebär att medborgare ska kunna uttrycka sina åsikter om diverse politiska frågor utan att vara rädda för repressalier.³⁴ De ska kunna

²⁷ Dahl, R., a. a., 1998, s. 90

²⁸ Dahl, R., a. a., 2007, s.339ff

²⁹ I sin bok *On Democracy*, anger Dahl sex institutioner som delvis skiljer sig från de sju som anges i denna undersökning. De sju institutioner som anges i denna undersökning återfinns i Dahls böcker *Modern political analysis* och *Demokratin och dess antagonister*.

³⁰ Dahl, R., a. a., 1998, s. 85

³¹ Ibid.

³² Dahl, R & Stinebrickner, B., *Modern political analysis*, New Jersey, 2002. s. 80

³³ Dahl, R & Stinebrickner, B., a. a., s. 80

uttrycka negativa åsikter om det parti eller partier som besitter makten och kunna bilda opposition mot den sittande makten. Denna rättighet ska statstjänstemännen upprätthålla på ett effektivt sätt.³⁵

- 6) Tillgång till alternativa informationskällor (access to alternative sources of information) innebär att medborgare ska kunna ta del av information från oberoende och alternativa källor. Hit räknas bland annat andra medborgares åsikter, tidningar och böcker. Källor som är fria från regeringens eller annan större politisk organisations inflytande måste finnas och skyddas av lag.³⁶
- 7) Självständiga sammanslutningar (associational autonomy) innebär att medborgare ska ha rätt att bilda självständiga organisationer.³⁷

Av de kriterier som skall uppfyllas av en polyarki kommer inte alla att vara relevanta i denna undersökning. Av vikt kommer att vara att se hur kvinnornas situation påverkar om Iran kan ses som en polyarki och kvinnornas position i dessa institutioner. Inom dessa områden är alla boende i Iran underkastade hård kontroll och många regler som gör att inom många områden är alla medborgare lika i hur stor utsträckning de kan utöva dessa rättigheter. Men det ger värdefull information att se om kvinnorna har annorlunda förutsättningar med tanke på den speciella status de har vilket gör att de kan utsättas för strängare regler och straff. I Iran har många olika grupper olika rättigheter, exempelvis beroende på religiös tillhörighet, men detta arbete fokuserar på hur om kvinnorna har samma rättigheter som män och hur de kan utnyttja dessa rättigheter.

2.3. Förmyndarskap

Dahl talar även om det han kallar förmyndarskap (guardianship) som han menar är det styrelsesätt som stått som rival mot demokratin. Förmyndarskap handlar om att en grupp experter anser att de är bättre lämpade att styra då de innehar kunskap som den vanliga befolkningen inte har tillgång till. Förespråkare för detta förmyndarskap menar att det är bättre än demokrati för att vanliga medborgare inte har den kunskap som de som utses att vara förmyndare och därför är de bättre på att styra.³⁸ Experter krävs då vanliga medborgare inte vet vad som är deras bästa eller ens har funderat på vad deras intressen och behov är. Vanliga

³⁴ Dahl, R., a. a., 1998, s. 85f

³⁵ Dahl, R & Stinebrickner, B., a. a., s. 80

³⁶ Dahl, R., a. a., 1998, s. 86

³⁷ Ibid.

³⁸ Dahl, R., a. a., 1998, s. 69

medborgare har även svårt att sätta sig in i andras situationer och vilka beslut som skulle gynna andra grupper i samhället än den de själv tillhör. Därför behövs experterna som kan se det allmänna bästa och inte det som skulle gynna den egna gruppen. Dessutom så kräver styrande att vissa personer ska specialisera sig för att kunna bli dessa styrande experter. Specialisering sker inom många områden som lärare, läkare och ekonom och specialiseringen kräver tid. Därför kan man inte räkna med att vanliga medborgare ska genomgå denna specialisering för styrandet, det finns inte tid till detta.³⁹

Som argument för detta förmyndarskap framförs att när man är i andra situationer, som när man är sjuk, vill man ha någon som har mest kunskap och kompetens som tar hand om dig och detta borde även gälla när det kommer till styrande. Där överläts beslut till experter som är bättre lämpade att fatta beslut om vad som är bäst så företrädarna för förmyndarskap menar att detta borde gälla andra områden också. Men Dahl menar att förmyndarskap trots det inte är att föredra. Det är en inte samma sak att ta råd från experter som att överlåta besluten helt och hållet åt experterna och det är ett stort hopp från att experter har inflytande på de personliga beslut som en person tar till att besluta om styrande. Experter är heller inte kunnande om alla områden som finns, även de brister i kunskap och att styra kräver mer egenskaper än just expertkunskap.⁴⁰

Iran har många starka inslag av demokrati men även starka inslag av förmyndarskap. Iran har en styrande elit som anser sig ha ett bättre kunnande än den vanliga medborgaren, dessa är de religiöst bildade. Men även kvinnornas situation kan ses ur detta perspektiv då de inte anses kunna sätta sig in i den kunskap som de styrande skall inneha.

2.4. Feministisk teori

En av de två feministiska teorierna som kommer att användas i denna undersökning är liberalfeminismen. Denna teori är baserad på kampen för att kvinnor ska ha samma grundläggande fri- och rättigheter som män har och att anledningen till att kvinnorna har en underordnad ställning är att kvinnorna inte haft lika rättigheter som männen. Kvinnorna har inte kunnat ta sin plats i arbetslivet på samma villkor som männen och har inte åtnjutit samma lagliga och politiska rättigheter som männen hade vilket har gjort att de har hamnat i en sämre position jämfört med männen. Genom detta har kvinnorna inte haft samma möjligheter att

³⁹ Dahl, R., a. a., 2007, s. 96ff

⁴⁰ Dahl, R., a. a., 1998, s. 70ff

vara en del av det offentliga livet och varit förvisade till hemmet. Det som liberalfeminismen vill uppnå är att kvinnorna ska kunna delta och få tillgång till den politiska sfären på samma villkor som männen. Detta har liberalfeministerna strävat efter genom att historiskt sett kämpa för att ge kvinnor möjlighet till att utbilda sig och kunna få samma lagliga rättigheter som männen. De lägger även förutom utbildning vikt vid att påverka attityder för att ändra kvinnans ställning. Det liberalfeministerna anger för att kunna åberopa att kvinnorna förtjänar samma plats som männen kommer från liberalismen och dess hävdande av individens grundläggande fri- och rättigheter. Enligt liberalismen ska en människa som besitter förnuft ha lika värde och demokratiska rättigheter och liberalfeministerna menar att då kvinnan besitter förnuft har hon rätt till dessa grundläggande fri- och rättigheter.⁴¹

Idag när den allmänna rösträtten är uppnådd för de flesta kvinnor fokuserar liberalfeminismen på att göra kvinnan till en fullvärdig medborgare och individ genom att kvinnor ska ha lika representation i politiska sammanhang där de även har rätt att inneha betydande poster men även att kvinnor ska ha samma villkor som män på arbetsmarknaden och rätt till jämlik lön. Men en av del av den kritiken som anges mot liberalfeminismen är att den inte har kunnat ändra kvinnornas position mot mannen därför att den inte har en teori om vad som orsakar kvinnoförtryck.⁴² Därför kommer den radikalfeministiska teorin även att användas i denna undersökning för att se det underliggande maktförhållanden som finns mellan män och kvinnor.

Radikalfeminismen utgår från att kvinnor är förtryckta på grund av att de är just kvinnor och fokuserar inte som liberalfeminismen på att kämpa för rättigheter utan kämpar mot de förtryck som de anser finns i hemmet, i det de benämner den privata sfären. Det förtryck som sker i den privata sfären består av männens kontroll av familjen, det sexuella förtrycket av kvinnorna och våld mot kvinnor. Det är även inom radikalfeminismen som begreppet patriarkatet myntas och detta är ett samhällssystem grundat på att männen dominerar kvinnorna.⁴³ Radikalfeministerna menar att männen tjänar på patriarkatet och att det är männen som håller kvar det. Detta har gett upphov till viss kritik då det inte är alla män som vill ha patriarkatet men de menar att begreppet gör det möjligt att se just skillnad mellan

⁴¹ Gemzöe, L., a. a., s. 31f

⁴² Gemzöe, L., a. a., s. 37ff

⁴³ Gemzöe, L., a. a., s. 45f

männen som individer och själva maktförhållandet. I modern feminism används patriarkatet för att se den sociala strukturen som upprätthåller en manlig dominans.⁴⁴

Så i detta arbete kommer liberalfeminismen att användas för att bedöma de iranska kvinnornas kamp för att uppnå politiska rättigheter och representation medan radikalfeminismen kommer användas för att se till de bakomliggande maktförhållandena mellan kvinnor och männen. Radikalfeminismen ger en inblick i de sociala och kulturella aspekter som kan förhindra att de iranska kvinnorna kan utöva politisk påverkan. Men något som måste tas hänsyn till i detta arbete är att den feministiska teori som används är den västerländska feminismen och att denna länge har kämpat med hur den ska hantera skillnader mellan kvinnor av olika etniciteter. Det har framförts kritik mot feminismen att den är baserad på vita kvinnor och att ingen hänsyn tas till etniska eller kulturella skillnader.⁴⁵ Så här är det nödvändigt att fundera på om olika etniska grupper kräver andra former av feminismen som den existerar idag och att deras erfarenheter av förtryck skiljer sig från de kvinnor som feminismen har baserats på.⁴⁶ Så den feminism som används i väst kanske inte är den feminism som de iranska kvinnorna känner igen sig i och att förtrycket för de iranska kvinnorna inte är likt det förtryck som västerländska kvinnor upplever.

Det teoretiska ramverk som angetts ovan kommer att användas för att analysera de svar som forskningsfrågorna ger. Kvinnornas formella och reella möjligheter till politisk påverkan används för att se huruvida Iran kan uppfylla Dahls kriterier på en ideal demokrati. Detta kommer även att användas för att undersöka om Iran uppfyller de institutioner som skall finnas för att ett styre skall ses vara en polyarki. Svaren på forskningsfrågorna kommer även att användas för att se på Iran ur ett radikalfeministiskt och liberalfeministiskt perspektiv där kvinnornas politiska och sociala situation används för att se om Iran stödjer ett patriarkaliskt system. Förmyndarskap används för att se vad Iran kan inneha för styre om det inte kan anses vara demokratiskt och om Dahls kriterier för ideal demokrati och polyarki inte uppfylls.

⁴⁴ Gemzöe, L., a. a., s. 55f

⁴⁵ Gemzöe, L., a. a., s. 148

⁴⁶ Gemzöe, L., a. a., s. 154

3. Bakgrund

Här ges en kort bakgrund i den politiska historia i Iran som ger en inblick i Irans politiska och kulturella arv som påverkar Iran idag. Här visas även hur kvinnorna medverkat i historien och i de händelser som kommit att ändra landet. Det ges även en kort beskrivning av de viktigaste delarna av det politiska systemet som berörs i detta arbete.

3.1. Politisk historisk överblick

De iranska kvinnorna har länge kämpat för att få bättre möjligheter att påverka och större jämlikhet med männen. Under 1890- talet publicerades den första artikeln i Iran som argumenterade för att kvinnan skulle bli frigjord och att kvinnorna inte skulle vara utanför den offentliga delen av samhället. Under den första två årtionden av 1900- talet gavs den första iranska kvinnotidskriften ut och kvinnor deltog aktivt i demonstrationer och väpnade konflikter för att kämpa för friheten, bland annat under den konstitutionella revolutionen. Men kvinnorna deltog oftast i de beväpnade demonstrationer utklädda till män. Kvinnorna var mer aktiva i det politiska livet än vad de tidigare varit och detta har fortsatt efter andra världskriget och framåt. Fler organisationer för kvinnorna startades och kvinnorna ville belysa sin egen situation.⁴⁷

Den konstitutionella revolutionen skedde under Qajardynastin 1906 och skedde på grund av stort missnöje bland befolkningen om korruption och missköt styrelse hos shahen och utländskt inflytande. Revolutionen kom att ge upphov till att göra Iran till en konstitutionell monarki där författningen gav den nationella rådgivande församlingen (Majlis) den lagstiftande makten. Men det parlament som bildats upplöstes 1908 efter att den nye shahen genomfört en statskupp.⁴⁸

Den sista dynastin som styrde i Iran var Pahlavidynastin. Denna började med att Reza Khan tog makten i Iran efter första världskriget. Det var nu som landet fick namnet Iran och Khan ville skapa ett modernt Iran genom ett starkt auktoritärt styre.⁴⁹ Khan hade Europa som förebild för det moderna Iran som han ville bygga upp och för att genomföra detta satte han stopp för alla politiska rättigheter som den konstitutionella revolutionen gett upphov till.

⁴⁷ Irani; S., a. a., s.21f

⁴⁸ Nordberg, N. "Iran under Qajardynastin", 2010-04-27, Nationalencyklopedin [elektronisk], hämtad: <http://www.ne.se/iran/historia/iran-under-qajardynastin-1796-1925> (2010-04-27)

⁴⁹ Hjärpe, J & Persson, S., "Den islamiska republiken Iran", i (red) Lindahl, R Utländska politiska system, Stockholm. 2007, s. 391

Shahen ville inte att Iran skulle präglas av religionen och satte förbud för kvinnor att bära slöja offentligt.⁵⁰ Under denna tid var västerländska makter starkt inblandade och hjälpte till att avsätta Khan efter andra världskriget för att sätta hans son, Muhammed Reza Pahlavi i hans ställe. Denne tillät politisk frihet men avsattes av premiärministern Muhammed Mossadegh som i sin tur störtades av väststöttade styrkor. Muhammed Reza lyckades återta makten och införde en period där shahen hade total kontroll. Parlamentet var underordnat shahen och man motverkade islamiska värderingar och lagar som tidigare styrde landet.⁵¹ Shahen var inte intresserad av att införa demokrati eller att ta hänsyn till mänskliga rättigheter men införde kvinnlig rösträtt, något som skapade protester bland det religiösa samfundet.⁵²

Muhammed Reza avsattes genom den iranska revolutionen 1978-79 och här spelade religionen stor roll. Man använde sig av religionen och dess argument för att stödja revolutionen och detta gjorde att det var religiösa personer som fick makten. Efter att revolutionen genomfördes valde man att skapa en ny konstitution baserad på islamiska lagar och därmed fick religionen återigen en framträdande plats. Konstitutionen antogs genom en folkomröstning och är den som är gällande idag.⁵³

Efter revolutionen var det ayatolla Khomeini som var ledare fram till sin död 1989 och det var förre detta presidenten Ali Khamenei som efterträdde honom. Som presidenter har Rafsanjani, Khatami och Ahmadinejad varit betydelsefulla. När Rafsanjani blev president avskaffade han premiärministerposten och gav därmed mer makt till presidentposten. Khatami var en relativt liberal president som var öppen mot olikvärdande och var för ett öppnare klimat i Iran. Han stod för bland annat mer jämlikhet för män och kvinnor men lyckades inte med att genomföra så mycket som man önskat. Ahmadinejad är av en mer konservativ linje och medförde att klimatet ännu en gång blev strängare i Iran.⁵⁴

⁵⁰ Fazlhashemi, M., "Iran under Pahlavidynastin" 2010-04-27, Nationalencyklopedin [Elektronisk] Hämtad: <http://www.ne.se/iran/historia/iran-under-pahlavidynastin-1925-79> (2010-04-27)

⁵¹ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 391f

⁵² Fazlhashemi, M., "Den siste shahen av Iran", 2010-04-27, Nationalencyklopedin [Elektronisk] Hämtad: <http://www.ne.se/iran/historia/den-siste-shahen-av-iran> (2010-04-27)

⁵³ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 392

⁵⁴ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 408ff

3.2. Politiskt styre

Den högsta makten i Iran ligger hos den andlige ledaren som anses vara en företrädare för den dolde imamen som shiiterna anser ska komma tillbaka. Men innan denne återvänder har en företrädare tagits dennes plats och är Ledaren för Iran. Den förste av dessa var Khomeini och idag innehar Khameini denna post. Ledaren har till uppgift bland annat att välja medlemmarna till Vaktarrådet, utse de högsta dömande myndigheterna och har kontroll över Irans beväpnade styrkor. Ledaren har även mycket inflytande över presidentposten då ledaren ska bekräfta valet av president, har ett avgörande inflytande i vilka kandidaterna ska vara till presidentvalet och kan även genom olika procedurer avsätta presidenten. Ledaren utses antingen av en expertkommitté som ska välja en ledare bland de tillgängliga kandidaterna men om detta inte sker väljer man ut ett antal personer som ska bilda ett expertråd som ska utföra en ledares funktioner. Det är sedan detta råd som ska välja en ledare. Expertkommittén kan även avsätta ledaren om han inte anses uppfylla sina plikter.⁵⁵

Presidenten väljs vart fjärde år och kan bara väljas om en gång. Efter ledaren är presidenten den som har det högsta ämbetet och kandidaterna kontrolleras noga så de uppfyller kraven på politiska och religiösa kvalifikationer.⁵⁶ Presidenten utser sedan sin regering som kallas för Ministerrådet som innefattar ungefär 20 ministrar. Dessa måste dock godkännas av parlamentet som även kan avsätta ministrar genom tvång.⁵⁷

Parlamentet har 290 ledamöter och är officiellt den lagstiftande makten men alla Irans lagar ska utgå från de religiösa lagarna som redan existerar vilket begränsar parlamentets makt. Därför blir parlamentets uppgifter att tolka de religiösa lagarna så att de kan användas i det vardagliga livet. Inför valet till parlamentet så måste alla kandidater kontrolleras och godkännas innan de får ställa upp. Valen är sedan hemliga och allmänna och sker vart fjärde år. De som ställer upp i valen gör det inte partivis utan Iran har endast personval. Alla de lagar som parlamentet antar får inte strida mot de religiösa lagarna och detta kontrolleras av det Vaktarrådet.⁵⁸

⁵⁵ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 396f

⁵⁶ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 400

⁵⁷ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 411

⁵⁸ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 398f

Väktarrådet består av 12 ledamöter där hälften är präster och har till uppgift att granska så att kandidaterna till de olika politiska posterna uppfyller de religiösa kvalifikationer som ställs och även att lagar inte går emot de religiösa reglerna.⁵⁹ De ska avgöra om lagarna strider mot inte bara religiösa lagar utan även om de strider mot konstitutionen samt att de ska tolka konstitutionen. De ska även övervaka valen.⁶⁰

Så även om Iran har demokratiska komponenter existerar även komponenter från förmyndarskap som diskuterats ovan.

⁵⁹ Jönsson, P., ”Iran- varken demokrati eller diktatur”, *Världspolitikens Dagsfrågor*, nr 4 2008, s 28

⁶⁰ Hjärpe, J & Persson, S., a. a., s. 396

4. De iranska kvinnornas formella möjligheter

Under detta kapitel framförs de aspekter i det Iranska samhället som ger kvinnorna formella rättigheter till politisk påverkan. Den iranska konstitutionen påverkar grunden i det iranska samhället medan sharialagarna påverkar kvinnorna inom kulturella och sociala ramar. Här tas även den kvinnliga representationen i politiska institutioner upp och hur de ses i sina politiska roller.

4.1. Den Iranska konstitutionen

Efter den iranska revolutionen 1979 när Iran hade gått ifrån att vara en monarki skapades den iranska konstitutionen. Denna kom att revideras 1989 efter ayatolla Khomeinis död och är den konstitution som är gällande idag. Enligt artikel 4 i konstitutionen ska politiska, ekonomiska, straffrätt, civilrätt, militära, finansiella, administrativa och andra lagar och förordningar grundas på islamska kriterier och att detta gäller alla artiklar i konstitutionen och andra lagar och förordningar.⁶¹ Detta innebär att de lagar som berör politik kommer att vara grundade i islam och de olika politiska institutionerna kommer att vara påverkade av religionen.

Konstitutionen har kommit att påverka den plats som kvinnorna har tagit på den politiska arenan. Konstitutionen ger kvinnorna rätt att delta i många delar av det politiska livet. Kvinnorna har samma rätt att delta i de olika valen som väljare då Iran har allmän rösträtt och har där samma rättighet som männen. Kvinnor har även rätt att ställa upp i val för de lagstiftande organen på nationell och lokal nivå men även i valen till parlamentet och expertförsamlingen. Det är även inget i konstitutionen som hindrar att kvinnor ställer upp i skiljemännens råd.⁶²

När det gäller det konsultativa organet (the Islamic Consultative Assembly) säger konstitutionen inget om att de som kan väljas måste vara av ett visst kön eller något annat förutom att representanterna ska väljas genom direkta och slutna röstningar samt att kvalifikationerna av väljare och kandidater och typ av val kommer att klargöras i lag.⁶³ Det finns här alltså inget krav på att endast män kan kandidera för posten. Inte heller finns det i konstitutionen något som säger att kvinnor inte kan ställa upp i valet för Väktarrådet (the

⁶¹ Artikel 4, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-1.html> (2010-04-21)

⁶² Afshar, H., *Islam and Feminisms – An Iranian case- study*, London, 1998. s. 37

⁶³ Artikel 62, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-6-1.html> (2010-04-21)

Guardian Council) in de artiklar som berör rådets bildande.⁶⁴ Om presidentens ministrar finns det heller inte något i konstitutionen som ska hindra att en kvinna kan väljas till detta⁶⁵ och inte heller finns det några egentliga hinder för att kvinnor ska kunna ställa upp till rådet för revidering av konstitutionen.⁶⁶ Det finns alltså inga formella hinder för att kvinnor ska kunna ställa upp och bli valda i dessa olika institutioner och organ men det kan fortfarande existera inofficiella hinder som inte finns skrivna i konstitutionen men som påverkar kvinnornas möjligheter.

För presidentskapet finns det inget i konstitutionen som egentligen hindrar kvinnor från att kunna kandidera och bli valda till president. I konstitutionen fastslås vissa kriterier som en person måste uppfylla för att kunna bli president. Denna person måste ha en religiös och politisk personlighet men måste även vara av iranskt ursprung, vara medborgare i Iran, ha ett bra förflutet, ha administrativ förmåga, påhittighet, fromhet, tro på Irans grundläggande principer, tillförlitlighet och kunna landets madhhab.⁶⁷ När det gäller Ledaren står det inget om vilket kön denne ska ha i konstitutionen utan där nämns andra kvalifikationer som Ledaren ska inneha.⁶⁸

Men när det gäller presidentposten och Ledaren finns det ett uttalande från ayatolla Khomeini som handlar om att kvinnor inte ska kunna ställa upp som ledare för samhället. Men vissa menar att med detta uttalande menade Khomeini inte att kvinnor inte skulle kunna ställa upp i valet till president utan att det handlade om att kvinnor inte skulle kunna leda det andliga samhället (umma) som ledaren anses företräda. När det gäller presidenten handlar det även om tolkningen av ordet rajal som kan tolkas antingen som manligt eller könsneutralt där det inte finns ett officiellt uttalande om vilket det är som används. Är det könsbetingat betyder det politisk man men om det tolkas som könsneutralt betyder det politisk personlighet. Trots att det inte finns ett officiellt uttalande om vilken av dessa som har används är det ändå tydligt att det är det manliga som har används. Om det istället skulle tolkas som könsneutralt skulle det

⁶⁴ Artikel 91 och 92, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-6-2.html> (2010-04-21)

⁶⁵ Artikel 133, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-9-2.html> (2010-04-21)

⁶⁶ Artikel 177, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-14.html> (2010-04-21)

⁶⁷ Artikel 114 och 115, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-9-1.html> (2010-04-21)

⁶⁸ Artikel 108 och 109, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-8.html> (2010-04-21)

betyda att kvinnor skulle kunna bli president. Då det endast hänvisar till en politisk personlighet och inget om vilket kön denne skall ha.⁶⁹ Så enligt dessa två resonemang skulle en kvinna visserligen inte kunna bli ledare men president. Detta har gjort att kvinnorna har lämnat in ansökningar om att delta i presidentvalet för att det inte har gjorts ett officiellt uttalande om vad ordet rajal betyder. Dessa har då avslagits av väktarrådet men ingen officiell förklaring till varför har angetts.⁷⁰

Konstitutionen säger att den iranska republiken ska uppfylla målet att hela folket ska delta i bestämmandet av sin politiska, ekonomiska, sociala och ekonomiska öden. Man ska även arbeta för avskaffandet av alla former av oönskad diskriminering och att alla ska tillhandahållas rättvisa möjligheter både inom de materiella och intellektuella sfärerna.⁷¹ Konstitutionen säger även att alla människor i Iran har lika rättigheter oavsett etnisk grupp eller stamtillhörighet. Vad man har för färg, ras, språk och liknande kan heller inte ge några privilegier. Alla medborgare oavsett kön ska ha samma skydd av lagen och kunna njuta av mänskliga, politiska, sociala och kulturella rättigheter som är i enlighet med islamska kriterier.⁷² Detta innebär att Iran ska arbeta för att motverka vissa former av diskriminering men huruvida könsdiskriminering hör till oönskade former av diskriminering anges inte i konstitutionen.

I konstitutionen under de artiklar som berör folkets rättigheter så finns det en speciell artikel om just kvinnor. Med denna artikel så har det fastslagits att regeringen måste ta hänsyn till kvinnors rättigheter i alla avseenden och detta ska göras i enlighet med islamska kriterier. För att regeringen ska ta hänsyn till kvinnors rättigheter har det satts upp fem mål som ska genomföras. Ett av dessa är att regeringen ska skapa en gynnsam miljö där kvinnans personlighet kan växa och återuppbyggnaden av kvinnans materiella och intellektuella rättigheter kan ske. Det är endast det målet som berör kvinnan som något annat än en del av familjen och som moder. De andra fyra berör skydd av mödrar och av barn som inte har någon vårdnadshavare, att vårdnad av barn ska ges till värdiga mödrar om en förmyndare

⁶⁹ Afshar, H., a. a., s. 52ff

⁷⁰ Tohidi, N., ”Women’s rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran” Freedom House, Hämtad: <http://freedomhouse.org/template.cfm?page=384&key=254&parent=24&report=86> (2010-05-24)

⁷¹ Punkt 8 och 9 i artikel 3, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-1.html> (2010-04-21)

⁷² Artikel 19, 20 Iranska konstitutionen [elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-3.html> (2010-04-21)

saknas, att domstolar ska bildas för att bevara och skydda familjen samt att särskild försäkring skall tillhandahållas för änkor och kvinnor utan stöd.⁷³

4.2. Sharialagarna

Enligt artikel 2 i den iranska konstitutionen så är det iranska styret baserat på en religiös grund med islam som religion och att de iranska lagarna är baserade på religiösa lagar.⁷⁴ Detta gör att de religiösa skrifter och uttalanden som existerar inom islam påverkar samhället och därmed kvinnorna.

Ett exempel på religiösa reglerna som kommit att påverka det vanliga samhället och kvinnorna är att en man kan förbjuda sin hustru att lämna huset, staden och landet. För att kvinnan ska kunna resa eller lämna huset så måste hon ha sin man eller en manlig släktings tillstånd. Det är endast om kvinnan innan äktenskapet kommit överens med sin make om att hon kan resa utan att hans tillstånd krävs först. Detta då ett äktenskapskontrakt skrivs innan mannen och kvinnan ingår äktenskap och däri finns möjligheten att skriva in möjligheten för kvinnan att resa. I enlighet med sharialagarna så kan mannen även relativt lätt ta ut skilsmässa mot kvinnan jämfört med den process som kvinnor måste genomgå när de vill söka skilsmässa. Mannen har rätt att skilja sig från sin hustru om hon inte har lytt honom och då behöver han inte ge henne någonting av tillgångarna. Vid en skilsmässa är det även fadern och inte modern som har total vårdnadsrätt. Men om kvinnan inte har begått något fel enligt lagen och maken ändå vill skiljas måste han dela med sig av halva sin egendom. För att en kvinna ska kunna ta skilsmässa från sin make så måste han ha brist i sina plikter mot familjen, genom exempelvis missbruk eller extrema fall av misshandel.⁷⁵

Genom det religiösa styret så är även kvinnorna underkastade en särskild klädsel som ska förhindra att kvinnorna drar till sig männens blickar. Kvinnorna är tvungna att använda dessa särskilda kläder om de ska röra sig ute i samhället och vara aktiv i olika politiska instanser. Många ser detta klädtvång som ett sätt att tvinga kvinnorna till underkastelse men vissa menar att det är just denna klädsel som har gjort det möjligt för kvinnorna att ta en större plats i samhället. Detta då de inte hade fått lämna hemmet i lika stor utsträckning om de inte hade

⁷³ Artikel 21, Iranska konstitutionen [elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-3.html> (2010-04-21)

⁷⁴ Artikel 2, Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-1.html> (2010-04-21)

⁷⁵ Marling, E., a. a., s. 9

kunnat använda denna heltäckande klädsel för att se till att de inte fångar mäns blickar. Klädseln har gjort att kvinnorna kan vara i samma rum som okända män och därmed kunna arbeta i offentliga verksamheter.⁷⁶

4.3. Representation i politiska institutioner

Trots att det är fritt för kvinnor att delta i många av de olika politiska institutionerna har det inte varit så många kvinnor som har blivit invalda.⁷⁷ Representationen har inte varit stark men kvinnor har kämpat för att kunna bli valda till de instanser som de kan.

Kvinnorna har lämnat in sina ansökningar om att få ställa upp i valet under många år men många har blivit avslagna av Vaktarrådet. Inför parlamentsvalet 2000 lämnade 500 kvinnor in sina ansökningar men endast 10 valdes in. Under 2004 var siffran något högre men sedan dess har antalet kvinnor sjunkit bland de som lämnat in sina ansökningar och de som valdes in. Kvinnorna har dock haft en stark representation inom kommunfullmäktige där de fått många röster och ett stort antal platser.⁷⁸ 1999/2000 var alltså ungefär åtta procent av ledamöterna i parlamentet kvinnor och en av vicepresidenterna var en kvinna som var ansvarig för miljöfrågor. Presidenten har även en kvinnlig rådgivare för jämställdhetsfrågor.⁷⁹ Efter presidentvalet 2009 utsåg president Ahmadinejad den första kvinnliga ministern sedan revolutionen och denne fick posten hälsominister. Efter parlamentsvalet 2008 är även idag 8 kvinnor invalda som parlamentsledamöter av de totalt 290.⁸⁰

Många av de kvinnor som har valts in är från den konservativa sidan och de har kritiserats för att inte ha gjort speciellt mycket för kvinnornas rättigheter.⁸¹ Detta har gjort att frågan om hur mycket kvinnorna som väljs in påverkar politiken. Men kvinnorna som valts in i parlamentet har ändå kämpat för att kunna påverka lagar och samhället för att kunna skapa bättre villkor för kvinnor. Den senaste var att ändra arvrätten för kvinnor som kontrollerades av sharialagarna. Lagen ändrades så att en änka skulle kunna få ärva mer av sin avlidne makes tillgångar än vad tidigare varit möjligt. Här ansåg de konservativa kvinnorna i regeringen att

⁷⁶ Marling, E., a. a., s. 13f

⁷⁷ Afshar, H., a. a., s. 37

⁷⁸ Tohidi, N., "Women's rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran" Freedom House, Hämtad: <http://freedomhouse.org/template.cfm?page=384&key=254&parent=24&report=86> (2010-05-24)

⁷⁹ Marling, E., a. a., s.12

⁸⁰ "Mänskliga rättigheter i Iran", Svenska ambassaden i Teheran [elektronisk], hämtad: http://www.swedenabroad.com/Page_76117.aspx (2010-05-07)

⁸¹ Tohidi, N., "Women's rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran" Freedom House, Hämtad: <http://freedomhouse.org/template.cfm?page=384&key=254&parent=24&report=86> (2010-05-24)

de varit en drivande kraft i att få igenom detta förslag. Förslaget hade motarbetats av religiösa ledare som menade att parlamentet inte kunde ändra lagar som var religiösa men detta stoppade inte förslaget då ledaren ayatolla Khamenei ställt sig bakom förslaget.⁸²

⁸² Lankarani, L., "Iranian women slowly winning more rights", 2009-02-02 [elektronisk] hämtad: http://www.cbsnews.com/8301-503543_162-4768041-503543.html?tag=contentMain;contentBody (2010-05-06)

5. Kvinnlig påverkan i verkligheten

I detta kapitel behandlas den politiska verklighet som de iranska kvinnorna lever i. Här tas utbildning och segregation upp tillsammans med den iranska feminismen och kvinnörelsen. Kapitlet avslutas med ett exempel på demonstrationer och protester som kvinnorna genomfört.

5.1. Utbildning och segregation

Den iranska kvinnan har länge setts som lågutbildad och att de inte kan utbilda sig. Detta har kommit att ändras under de senaste åren då de kvinnliga studenterna i Iran har ökat avsevärt. Enligt vissa undersökningar har detta gjort att kvinnorna kunnat hävda mer plats inom olika delar av samhället. Det har även använts för att kunna undvika den traditionella roll som kvinnan har i Iran genom att kunna skjuta på giftermål, få frihet, arbete, inkomst och en möjlighet att vara självständig genom att studera på högre nivå. Det är även de som menar att denna utbildade generation av kvinnor kommer att göra att kvinnorna tar mer plats på arbetsmarknaden och inom mer varierade arbeten är vad det är idag.⁸³

Den iranska ledaren Khamenei har uttalat sig om att kvinnor idag i Iran är en aktiv del i det iranska samhället både socialt och politiskt. Han kommenterar det faktum att den kvinnliga andelen bland studerande har stigit och anger detta för att avisa påståenden att kvinnorna hade det bättre innan revolutionen och den västerländska kritiken. Han anger även att kvinnan har utbildat sig mer och att de har tagit större plats inom olika områden.⁸⁴

I Iran idag är kvinnor och män skiljda åt på många olika sätt. På universitetsnivå har kvinnor och män föreläsningar i olika klassrum och pojkar och flickor går i olika skolor på lägre nivåer. Vid sportanläggningar och simhallar är det inte heller acceptabelt att män och kvinnor är tillsammans utan kvinnor får endast utöva dessa aktiviteter på vissa platser och på vissa dagar och då endast tillsammans med kvinnor.⁸⁵ Många aktiviteter skiljer man män och kvinnor åt vilket gör att samhället i ånga avseenden är segregerat.

⁸³ Djampour, P. "Kvinnan i Iran", 2007-01-31,[elektronisk] Hämtad: <http://www.iranian.se/kronika/37-dina-artiklar/219-kvinnan-i-iran> (2010-04-13)

⁸⁴ "Blessed by the revolution", [Elektronisk] hemsidan för den iranska ledaren Sayyid Ali Khamenei, <http://www.leader.ir/langs/en/>. Hämtad: <http://www.leader.ir/tree/index.php?catid=70&nodeid=11650> (2010-04-13)

⁸⁵ Marling, E., a. a., s. 10

Segregationen som har skapats i Iran genom att män och kvinnor oftast inte kan vara tillsammans inom olika aktiviteter har skapat flera arbetsmöjligheter för kvinnor då kvinnor endast får vara i sällskap med andra kvinnor inom många områden. Detta gör att fler kvinnor utbildar sig inom områden som lärare och teknik och att fler läser vidare. Kvinnor har även kommit att ta en större plats i det offentliga livet och har kommit att kunna bli valda in till de olika politiska instanserna. Kvinnor har även tagit plats inom press och tryckverksamheter.⁸⁶

5.2. Kvinnorörelsen och iransk feminism

Den iranska feminismen är inte helt lik den västerländska feminismen och de mål som förespråkas av väst. I väst har fokuset varit på att kvinnor ska vara jämställda männen och det att kvinnan ska vara självständig i sin sexualitet. De iranska feministerna anser att det i väst sker en exploatering av kvinnorna och deras sexualitet och detta vill man förhindra i Iran. Den iranska feminismen vill att kvinnorna ska kunna vara med och bidra till utvecklingen av samhället och att de ska kunna göra nytta av sina olika begåvningar. Kvinnorna ska vara del i samhällets grund men att detta ska ske genom familjen och släkten.⁸⁷

Den iranska feminismen vill alltså inte frigöra kvinnan genom att frigöra henne från familjen utan att frigörelsen ska ske inom familjen. Men genom detta vill de heller inte ifrågasätta mannen som familjens ledare och beslutsfattare eller att skapa revolutionerande förvandlingar i familjen. Familjen är fokuspunkten och detta genomsyrar den iranska feminismen. De ser kvinnan och mannen som två olika varelser och att kvinnan är finare varelse än mannen. Detta gör att man förkastar den västerländska feminismen och att de ser att kvinnan är för fin och värdefull för att ge sig in och tävla på männens villkor.⁸⁸

Problemet som de iranska feministerna har lidit av är att de har varit uppdelade mellan sekulariserade feminister och religiösa feminister och dessa har i sin tur varit splittrade i olika grupperingar. Detta har gjort att den feministiska rörelsen har haft svårt att ena sig och kunna göra aktioner tillsammans.⁸⁹

Kvinnorörelsen i Iran kom att driva en kampanj om insamling av en miljon signaturer. Denna kampanj skulle samla in en miljon signaturer i protest mot den diskriminering av kvinnor som

⁸⁶ Marling, E., a. a., s. 12

⁸⁷ Marling, E., a. a., s.11

⁸⁸ Marling, E., a. a., s.11

⁸⁹ Afshar, H., a. a., s.38ff

finns inskriven i de iranska lagarna. Kampanjen ville uppnå detta genom en gräsrotsrörelse och genom personliga kontakter för insamlingen av signaturerna. Kampanjen skulle upplysa folket om kvinnornas behov och skapa kontakter mellan olika aktivistgrupper men också ge kvinnor vars behov inte blivit uppfyllda en röst och öka kvinnornas medvetenhet om deras egen identitet. Kampanjen driver även ett demokratiskt syfte för kvinnorna och de som driver kampanjen anser att genom en lyckad kampanj visas att det inte bara är en grupp kvinnliga aktivister som vill ha förändring utan även att män och kvinnor från en bred bas kräver det.⁹⁰ Många av dessa kvinnor som varit inblandade i denna kampanj har blivit arresterade och fått fängelsestraff på grund av deras deltagande i demonstrationer. Då har regeringen motiverat dessa arresteringar med att kvinnorna varit sponsrade med utländska medel och att de har hotat nationens säkerhet.⁹¹

En av de som organiserade kampanjen var Shirin Ebadi som även har yttrat sig om denna kampanj. Hon menar att lagarna som begränsar en kvinnans rättigheter i Iran inte är acceptabla och ifrågasätter om det verkligen är rätt att en kvinnlig minister ska kunna hindras att resa utomlands på politiska ärenden för att hon inte får tillstånd av sin make.⁹²

5.3. Protester och demonstrationer

Kvinnor har sedan länge varit en del av de demonstrationer och protester som blossat upp i Iran. Från 1800-talet där uppmärksamhet började dras till kvinnorna, 1900-talets början när kvinnorna deltog i den konstitutionella revolutionen⁹³ till idag har kvinnorna deltagit i diverse politiskt baserade demonstrationer och protester. Den nuvarande ledaren Khamenei har uttalat sig om hur de iranska kvinnorna tog en ledande roll i den iranska revolutionen och där deltog i dessa demonstrationer. Men här kunde kvinnan behålla ”den islamska värdigheten” genom att kvinnorna kunde använda hijab⁹⁴ och vara religiös.⁹⁵ Kvinnorna har inte bara deltagit i demonstrationer kvinnofrågor utan de händelser som kommit att påverka hela landet.

⁹⁰One million signatures champagne” About One million signatures demanding changes to discriminatory laws” 2006-08-26 [elektronisk] hämtad: <http://www.sign4change.info/english/spip.php?article18> (2010-05-06)

⁹¹Tohidi, N., ”Women’s rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran” Freedom House, Hämtad: <http://freedomhouse.org/template.cfm?page=384&key=254&parent=24&report=86> (2010-05-24)

⁹²Ebadi, S., ”Iran’s women are not afraid” 2009-10-06 [elektronisk] hämtad: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/oct/06/iran-women-rights-vote-discrimination> (2010-05-06)

⁹³Irani; S., a. a., s.21f

⁹⁴Klädesplagg som täcker hela kroppen förutom händer och ansikte.

⁹⁵”Blessed by the revolution,”[Elektronisk] hemsidan för den iranska ledaren Sayyid Ali Khamenei. Hämtad: <http://www.leader.ir/tree/index.php?catid=70&nodeid=11650> (2010-04-13)

Inför presidentvalet 2009 var frågan om kvinnornas rättigheter uppe och de flesta kandidaterna talade om att kvinnan behövdes ges plats och möjligheter.⁹⁶ Detta gav ett litet hopp till de kvinnor som länge hade kämpat för kvinnors rättigheter. De kunde se lite förbättringar efter många år av arbete och påtryckningar så var kvinnofrågor upp på agendan för de olika presidentkandidaterna. Kvinnofrågor hade tidigare inte varit en högprioriterad fråga i de olika valkampanjerna men nu när de olika feministiska grenarna, den sekulära och den religiösa, hade enats kunde man använda det faktum att presidentkandidaterna ville ha kvinnornas röster för att föra fram sina egna frågor.⁹⁷ En av de kandidaterna, Mousavi, som ansågs vara på den reformistiska linjen sade att han ville införa mer frihet för folket och för kvinnorna. Detta förstärktes av att hans fru som var utbildad och aktiv i sin mans valkampanj lovade att om hennes man blev vald skulle han vara den förste presidenten som hade kvinnor i sin regering och att han skulle frige kvinnliga aktivister som blivit fängslade.⁹⁸

Presidentvalet ansågs vara präglad av fusk och många kom att ifrågasätta utfallet som innebar att den sittande presidenten Ahmadinejad behöll presidentposten. Efter presidentvalet utbröt protester och demonstrationer mot regimen som leddes av gröna rörelsen. Kvinnor har varit aktiva in dessa protester och haft en framträdande roll.⁹⁹ Ett nytt sätt som varit del i protesterna är att man valt att inte betala el- och vattenräkningar och speciellt för kvinnorna har varit att de vägrat använda slöja.¹⁰⁰ En av de större demonstrationerna efter presidentvalet skedde under högtiden Ashura då flera dagar av uppror pågick. Högtiden brukar samla stora massor och då regeringen förbjudit att politiska samlingar så utnyttjade protestanterna högtiden för sina demonstrationer. Under dessa demonstrationer var det många unga som deltog men även andelen kvinnor som medverkande sades ha varit anmärkningsvärd hög.¹⁰¹

⁹⁶ Winiarski, M, ”En växande känsla av att förändring är möjlig”, 2009-06-11, *Dagens Nyheter*[elektronisk] Hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/en-vaxande-kansla-av-att-forandring-ar-mojlig-1.889242> (2010-04-28)

⁹⁷ Winiarski, M, ”Iranska feminister försiktigt optimistiska inför valet”, 2009-06-10, *Dagens Nyheter*[elektronisk] Hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/iranska-feminister-forsiktigt-optimistiska-infor-valet-1.889341> (2010-04-28)

⁹⁸ Diljen, S & Erikson, S., ”Massprotester efter valet i Iran”, 2009-06-15, Sveriges Radio [elektronisk] hämtad: <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3304&grupp=6853&artikel=2906373> (2010-05-07)

⁹⁹ Liljas, P. ”Irans opposition vägrar ge upp”. 2010-02-04, *Dagens nyheter*[elektronisk] hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/irans-opposition-vagar-ge-upp-1.1039244> (2010-04-28)

¹⁰⁰ Besèr, N. ”Nya sätt att protestera ger lugn på Irans gator”, 2010-04-20, *Dagens nyheter* [elektronisk] hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/nya-satt-att-protestera-ger-lugn-pa-irans-gator-1.1080763> (2010-04-28)

¹⁰¹ Arell, J., ”Tiotusentals i demonstrationer” 2009-12-28, *Göteborgsposten* [elektronisk], hämtad: <http://www.gp.se/nyheter/varlden/1.279085-tiotusentals-i-demonstrationer> (2010-05-07)

De iranska kvinnoaktivisterna har varit aktiva i sina demonstrationer och protester mot vad de anser är orättvisor mot kvinnor. Under 2007 greps ett antal kvinnor när de protesterade utanför en domstol i protest mot att fyra kvinnor skulle åtalas för att de deltagit i en demonstration om jämställdhet.¹⁰² Kvinnorna har även organiserat namnlistor där de protesterar mot olika orättvisor i landet, exempelvis mot männens rätt att ha flera hustrur och att män och kvinnor inte är jämställda inom äktenskapet. En lista betonade att Iran borde sträva efter demokrati och att uppfylla kraven på mänskliga rättigheter men även att kvinnorna i Iran ska ställa sig upp och kämpa mot förtrycket. De kvinnliga aktivisterna har även varit aktiva i att skapa kontakter och samarbeten mellan olika organisationer och den största andelen bloggar i Iran som är på persiska är drivna av kvinnor.¹⁰³ Men kvinnorna hindras av regeringen inom tryckfriheten, bloggar och böcker. Censuren i Iran har kontroll över internetanvändningen och har blockerat många sidor som de inte vill att den iranska befolkningen ska nå. Många av dessa sidor har berört mänskliga rättigheter, kvinnors rättigheter och politiskt motstånd till det iranska styret. Det har inte bara varit organisationers hemsidor utan även enskilda, som bloggare.¹⁰⁴

¹⁰² Josephi, N., ”kvinnlige demonstranter gripna i Iran”, 2007-03-08 Sveriges Radio [elektronisk] hämtad: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=1242944> (2010-05-07)

¹⁰³ Hammargren, B., ”Iranska kvinnor i demokratikamp”, 2007-03-07 *SvD* [elektronisk] hämtad: http://www.svd.se/nyheter/utrikes/iranska-kvinnor-i-demokratikamp_1069149.svd (2010-05-07)

¹⁰⁴ Rosén, H., Så försöker prästerna tysta den iranska bloggarefaren”, 2009-06-23 *Dagens nyheter* [elektronisk] hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/sa-forsoker-prasterna-tysta-den-iranska-bloggarefaren-1.896701> (2010-05-25)

6. Sammanfattande resultat

Denna undersökning syftar till att besvara vad de iranska kvinnorna har för möjlighet att påverka politiskt och hur stor denna möjlighet är. Detta skall göras genom besvarandet av tre forskningsfrågor, däribland om vilka formella möjligheterna har de iranska kvinnorna till politisk påverkan. De formella möjligheter som ges kvinnorna ger i teorin ganska bra villkor för politisk påverkan. Enligt konstitutionen har kvinnorna rätt att rösta i alla de olika valen till politiska institutioner så där kan kvinnorna påverka vilka som skall företräda dem. För de olika politiska institutionerna som parlamentet, expertrådet och som en av presidentens ministrar finns det inga hinder i konstitutionen som ska hindra kvinnor att kunna ställa upp i valen till de olika politiska institutionerna. När det gäller presidenten och ledaren finns det heller inget i konstitutionen som säger vilket kön denne skall ha men här finns andra hinder genom det starka religiösa styret. Det existerar ett uttalande från ayatolla Khomeini om att kvinnor inte kan vara ledare för det iranska samhället och även om det existerar olika åsikter om hur detta ska tolkas hindrar det fortfarande kvinnor från att kunna väljas till ledare och president.

Konstitutionen ger även teoretisk mycket för kvinnorna att hävda sig emot och kräva vad Iran ska verka för. Genom artikel 3 ska kvinnorna ha rätt att delta i bestämmandet av sina politiska öden och att all oönskad diskriminering ska motverkas. Detta skulle innebära att kvinnorna skall ges möjligheten att kunna delta i det politiska livet och genom att kunna bestämma sina politiska öden kunna välja sina företrädare. Även diskriminering skall motverkas och en åtgärd som skulle kunna göras för att göra detta är att släppa in fler kvinnor i de politiska institutionerna. Problemet ligger i att det i konstitutionen endast står att Iran ska sträva efter att alla ska uppfylla sina politiska öden och att det är oklart om kvinnodiskrimineringen som pågår i de politiska institutionerna tillhör kategorin oönskad diskriminering. Så den oklara formuleringen kan leda till att trots att det i teorin finns bra formella rättigheter för att skydda kvinnorna och ge dem rätt till vissa grundläggande möjligheter till politisk påverkan så omsätts de inte i praktiken.

När det gäller artikel 2 som anger att kvinnor ska ges samma möjlighet till politiska rättigheter oavsett kön skall detta ske i enlighet med islamska kriterier. Här ligger hindret återigen i det starka religiösa styret och det faktum att religion ofta används i målet att förhindra kvinnor att delta i det politiska livet. I artikel 21 som speciellt behandlar kvinnornas situation har den

iranska regeringen satt upp ett antal mål som de skall genomföra för att ta hänsyn till kvinnors rättigheter. Men här ses kvinnan som en del av familjen och som moder och inte som en politisk varelse. Det ger utrymme för personlig utveckling och tillväxt av materiella och personliga rättigheter men hur dessa skall tolkas är oklart. Så enligt konstitutionen ges kvinnorna starka möjligheter och rättigheter. Hon skall kunna delta i de flesta politiska institutioner och säkras politiska rättigheter samt att hon skall tillåtas växa personligt. Men problematik med oklara formuleringar påverkar hur dessa skall tolkas och vad dessa rättigheter egentligen innebär. Dessutom innebär det inte alltid att formella rättigheter som fastslås i konstitutionen omsätts till reella rättigheter och som kan åberopas i praktiken. Detta leder till den andra forskningsfrågan om vad har de iranska kvinnorna för reella möjligheter till politisk påverkan?

Trots att de enligt konstitutionen skall kunna ställa upp och bli valda till de olika politiska institutionerna är den kvinnliga representationen låg. Antalet kvinnor som har kunnat väljas in i parlamentet är fortfarande bara en liten del av det stora antalet ledamotplatser som finns och kvinnorna har varit tvungna att arbeta hårt för att föra fram kvinnofrågor på agendan. Kvinnorna har då genom den allmänna rösträtten rätten att välja vem de vill ska företräda dem i parlamentet men frågan är huruvida de kan rösta på kandidater som de anser representerar just dem. Sedan är frågan om de kvinnor som väjs in och som därmed är en minoritet lyckas föra fram sina sakfrågor och åstadkomma resultat. Kvinnorna har lyckats att göra förändringar inom främst parlamentet då det är där de är mest representerade och dessa har lett till att lagar har ändrats och villkor har förbättras gällande kvinnor. Sedan har det tillsatts fler kvinnor inom olika poster som hälsominister men detta representerar undantag mer än regeln.

Iran är ett styre som är präglad av religiöst inflytande över politiken och därmed påverkar religionen de iranska kvinnornas möjligheter till politisk påverkan. Det största inflytandet som religionen har över kvinnornas möjligheter till politisk påverkan är den starka kontrollen som religionen ger mannen över kvinnan. Inom äktenskapet måste kvinnorna ha mannens eller en manlig släktings tillstånd för att röra sig utanför hemmet och för att resa. Genom att mannen kan förhindra att en kvinna kan lämna hemmet och att resa kan maken även hindra kvinna från att vara politiskt aktiv. Om hon förbjuds att lämna hemmet kan hon inte delta i politiska samkonster, demonstrationer, val och på ännu högre nivå kan en kvinna som är invald i en politisk organisation hindras att delta i möten, omröstningar och att göra viktiga resor utomlands. Ett annat påtryckningsmedel som kan användas mot kvinnorna är villkoren vid en

skilsmässa. Om en man förbjuder sin maka att lämna huset eller delta i politiska aktiviteter och hon gör det ändå har hon inte lytt sin make och maken kan därmed använda det som orsak till skilsmässa. Hoten om skilsmässa där kvinnan kan lämnas utan tillgångar och där vårdnaden tillfaller maken kan användas som påtryckningsmedel för att hindra kvinnor att delta politiskt.

Men kvinnorna har även stärkt sin position genom att utbilda sig och därmed kunna ta mer plats i samhället. Antalet kvinnor som studerar har ökat och med ökad utbildning kommer en ökad medvetenhet. Kvinnorna har tagit en starkare plats inom olika tryckverksamheter med att trycka tidningar och böcker men de har även tagit en stark plats på internet genom bland annat bloggar. Genom att kvinnorna kan vara en större del av samhället och det offentliga livet driver det på processen att göra kvinnornas problem och sakfrågor mer relevanta. Kvinnorna har även en förmåga att använda den iranska traditionen och kulturen till sin fördel och det bästa exemplaret är klädseln. Även om en klädkod påverkar den individuella friheten och det fria valet så har det inneburit att kvinnor kunnat ta sig utanför hemmet och vara en del av det offentliga livet. Detta har då medfört att kvinnorna kunnat vara mer politiskt aktiva och kunnat vara en del av det politiska livet utan att bryta mot de religiösa dekreten. Klädseln fungerar även som ett argument mot de som menar att kvinnorna inte kan delta i det politiska då de väcker oönskade känslor bland männen. Genom klädseln kan kvinnorna integrera med det resterande samhället och kunnat vara med i allmänna politiska aktioner.

Hur har då de iranska kvinnorna försökt utöva politisk påverkan utanför de institutionella ramarna? De har länge varit en del av politiska aktioner och varit inblandade i protester och demonstrationer sedan den iranska revolutionen. Kvinnorna har genom protester och demonstrationer försökt påverka samhället och föra fram kvinnornas sakfrågor i ljuset. Detta har nyligen gjorts i demonstrationerna efter presidentvalet 2009 där kvinnorna tagit en stark plats och genom insamlingen av en miljon signaturer mot kvinnodiskriminerande lagar. Kvinnorna har genom protester visat att de vill ha en plats i det politiska samhället och att deras sakfrågor skall föras upp på agendan. Kvinnorna är aktiva inom egna organisationer och genom demonstrationer och protester har de lyckats föra fram sina frågor vilket presidentvalet 2009 visade på. Där var kvinnornas röster eftertraktade och därmed fick kvinnofrågor en större plats och blev viktigare för presidentkandidaterna än tidigare.

7. Analys

I detta arbete genomförs först en analys av Dahls teorier om de fem demokratikriterierna, polyarki och förmyndarskap gentemot kvinnornas situation i Iran. Sedan görs en analys av de iranska kvinnornas situation ur liberalfeministiskt och radikalfeministiskt perspektiv.

7.1. Analys av Iran gentemot Dahl

Dahl talar om fem kriterier som kan användas som en måttstock för att se till vilken grad ett styre kan anses vara demokratiskt. Dessa kommer att användas för att se huruvida de iranska kvinnornas situation påverkar till vilken grad Iran kan anses vara demokratiskt. Det första av dessa är kriteriet om effektivt deltagande där alla medborgare skall ha samma möjlighet att göra sina röster hörda. För att jämföra detta med könsgrupper har kvinnor inte lika stor möjlighet som männen att göra sina röster hörda. Detta genom att de är underrepresenterade inom de politiska institutionerna och att de ibland inte är representerade alls. Detta gör att kvinnorna får det svårare att kunna få sina röster hörda inom de officiella politiska kanalerna och där de kvinnliga medborgarna har färre representanter som representerar deras intressen. När det gäller inofficiella kanaler som protester och demonstrationerna har kvinnorna visserligen samma svårigheter som männen med att kunna yttra sina åsikter och har ofta blivit hindrade att organisera sig för att kunna ge uttryck åt särskilt kvinnornas sakfrågor. Detta gör att det oftast är männen som kommer till uttryck och att kvinnorna inte kan göra det på samma sätt. Trots att kvinnorna har vissa möjligheter att göra sig hörda innebär deras låga representation och svårigheter att uttrycka sig offentligt att de inte spelar en lika stor del i när beslut skall tas och att de inte har en så stor roll inom den processen. Detta gör det svårare för kvinnorna att kunna få sin politik genomförd och medför att Iran inte kan ses uppfylla detta kriterium.

Det andra kriteriet är röstjämlighet där alla röster skall vara värda lika mycket och att alla medborgare skall kunna få sin åsikt hörd. Som sagts ovan har kvinnorna inte samma möjlighet att göra sig hörda som männen och uppfyller även här inte detta. Men rösterna är inte värda olika mycket beroende på om det är en man eller kvinna som röstat. Så när båda könsgrupperna röstar görs ingen skillnad på vilken man tillhör utan alla är värda lika mycket. När det gäller det tredje kriteriet om upplyst förståelse skall alla medborgare kunna få tillgång till information om alternativa lösningar och vilka konsekvenser detta skulle kunna ge. Här skulle det kunna ses att kvinnorna är underrepresenterade i politiska institutioner gör att den

kvinnliga befolkningen inte har samma möjligheter som männen att få information om alternativ. Detta då kvinnorna i de politiska institutionerna representerar landets kvinnor och om de är färre blir det svårare att kunna upplysa kvinnorna om alternativen.

Det fjärde kriteriet berör kontrollen av dagordningen där det är medborgarna som skall ha kontrollen. Här finns det för båda könsgrupperna begränsningar inom den grad medborgarna kan anses ha kontroll över dagordningen. Medborgarna har en begränsad kontroll av dagordningen som inte helt berör könsfrågan utan har att göra med de begränsningar som existerar inom det iranska samhället. Detta gör exempelvis att befolkningen inte har kontrollen över alla frågor och att det är svårt för dem att ta tillbaka kontrollen om de vill. Men då kvinnorna inte har lika stora möjligheter att göra sig hörda och är underrepresenterade betyder det att kvinnorna har sämre kontroll över dagordningen än männen har. Kvinnorna sitter i en sämre position att kunna tillföra sakfrågor på dagordningen och därför kan Iran inte ses uppfylla detta villkor heller. Det sista kriteriet rör att alla medborgare ska ha fulla rättigheter som medborgare som de andra kriterierna ger. Även om inte alla kan få det ska de flesta ha det. Men kvinnorna kan inte göra in röst hörd på samma sätt vilket har lett till att kvinnorna har svårare att påverka de beslut som berör dem och att kunna få sina sakfrågor på agendan. Det är flera faktorer i Iran förutom kvinnornas situation som gör att alla dess medborgare inte har dessa rättigheter och det är flera olika kategorier som utesluts. Men i och med att kvinnornas situation inte fullt ut uppfyller de tidigare kriterierna kan Iran inte anses uppfylla detta kriterium.

Iran kan alltså inte ur kvinnornas perspektiv ses uppfylla Dahls fem kriterier om en ideal demokrati och kan därmed inte heller ses inneha en hög grad av demokrati. I och med att dessa fem kriterier inte är uppfyllda kan Iran inte heller anses vara politiskt jämställda vilket Dahl anser är en av de viktigaste principerna. I Iran anses inte kvinnorna ha samma förmåga eller möjligheter att kunna vara delaktiga i beslutsprocesser och har därmed länge varit utesluten från dessa. Detta har lett till att en grupp har fått makten och att deras röster hörs mer än kvinnornas och därmed har de svårare att få sin politik genomförd.

Då Iran inte uppfyller kriterierna för en ideal demokrati kan polyarki användas för att se om Iran innehar de institutioner som krävs för att landets styre skall räknas som vad Dahl benämner som en modern demokrati. När det gäller valda befattningshavare som skall väljas av medborgarna, fria, rättvisa och regelbundna val samt rösträtt åt praktiskt alla medborgare

har kvinnorna ingen särställning utan oavsett kön så har medborgarna samma rättigheter och möjligheter. Kvinnorna kan välja sina befattningshavare i den mån dessa skall väljas av befolkningen även om det antalet kvinnor som finns att välja som representant inte är hög. De har även på samma villkor som resterande befolkning möjligheten att delta i val som är fria, rättvisa och regelbundna. Kvinnorna har även rösträtt i Iran så även där innefattas kvinnorna.

Dock har inte alla vuxna möjligheten att ställa upp till valen för de poster som finns. Det finns oftast inga officiella hinder som kan förhindra kvinnorna att kan ställa upp i valen till de flesta poster men de hindras på andra sätt. Dels är det vissa uttalanden och tolkningsfrågor som används som orsaker till varför kvinnorna inte kan inneha en viss post, som exempelvis posten som president eller ledare. Kvinnor har möjlighet att lämna in att de vill ställa upp i dessa val men då alla möjliga kandidater granskas och skall godkännas innan de får officiellt ställa upp i valet kan kvinnorna kunna uteslutas genom denna process. De har då inte fått möjligheten att ställa upp i valen och därmed har inte alla medborgare rätt att ställa upp i valen. Så granskningsprocessen och det faktum att alla kandidater skall godkännas används för att gallra bort de kvinnliga kandidaterna.

Kvinnorna har heller inte den yttrandefrihet som skall finnas då vid de tillfällen när de har uttryckt sina åsikter om samhället, styret och deras rättigheter har detta censurerats och förhindrats. När kvinnorna har ordnat protester och demonstrationer för att kunna få sina röster hörda och sprida sina åsikter så har regeringen slagits hårt mot dessa och många har fängslats. Kvinnorna kan inte fritt verka för att sprida de frågor som de anser är viktiga och kräva förändringar inom det politiska systemet. De kan inte kritisera regeringen eller det politiska systemet och det finns inget effektivt sätt där rättigheten till yttrandefrihet upprätthålls. Därmed uppfyller inte Iran den yttrandefrihet som borde finnas i en polyarki.

Kvinnorna har även inte rätt till alternativa källor då den iranska regeringen har en stark censur och har lagt ner tidningar och internetsidor som argumenterar för kvinnors villkor och rättigheter. Internet har varit ett av de forum som har blivit utsatt för censuren och där vissa sidor har blockerats av regeringen. Censuren har varit särskilt fokuserad på de sidor som argumenterat för politiskt motstånd till det nuvarande styret och de som vill ha bättre mänskliga rättigheter och kvinnorättigheter. Regeringen försöker ha stark kontroll över den information som medborgarna kan komma över och då kvinnorättigheter är ett speciellt känsligt ämne och har mycket stöd har forum som stöder eller argumenterar för bättre villkor

för kvinnorna blivit hårt ansatta. Kvinnorna har inte heller rätt till självständiga sammanslutningar där de kan bilda självständiga organisationer. Dessa har ofta försökt påverka samhället och ordnat demonstrationer och har blivit hårt åtgångna av regeringen.

Det som utmärker polyarki är att det innefattar ett större medborgarbegrepp än vad det gjorts inom tidigare demokratier och att där räknas den större delen av befolkningen in. Polyarki innebär även att fler politiska rättigheter är tillgängliga för medborgarna. I jämförelsen av Iran med de sju institutioner som Dahl anser skall finnas i en polyarki har de iranska kvinnornas situation och deras möjligheter till politisk påverkan visat att Iran inte uppfyller kraven på yttrandefrihet, tillgång till alternativa informationskällor, rätten till självständiga sammanslutningar och att större delen av den vuxna befolkningen skall kunna ställa upp till val. Detta innebär att Iran inte uppfyller fyra av de institutionerna på grund av hur de iranska kvinnornas politiska rättigheter och deras möjligheter till påverkan ser ut. I och med att dessa fyra institutioner inte uppfylls kan inte Iran anses vara en polyarki.

Då Iran inte uppfyller kriterierna för en ideal demokrati och inte innehar tillräckligt många av de institutioner som krävs för en polyarki, vad kan då Iran anses vara? Även om Iran inte uppfyller alla de kriterier och institutioner som finns har landet vissa demokratiska komponenter som inte skall förringas. Men Iran har även tendenser till förmyndarskap som med sitt starka religiösa styre som förhindrar att alla medborgare skall kunna ställa upp i alla val. Detta har gjort att de religiöst utbildade är de som anses vara experter och som kan styra Iran bättre än vad vanliga medborgare kan göra. Detta gör att de som inte har en religiös utbildning inte kan bli vald till dessa poster och då kvinnorna enligt islam inte kan inneha religiösa poster eller vara präster är de speciellt utsatta. Det innebär att de inte kan väljas till poster där religiösa kvalifikationer krävs och stängs ut från viktiga ämbeten. Vissa av de poster som kräver religiösa kvalifikationer borde egentligen vara politiska och inte religiösa. Detta gör att kvinnorna stängs ute och att det blir en manlig elit som endast kan inneha vissa poster. Men förmyndarskapet utesluter även män då inte alla har tillgång till styrandet och män och kvinnor utesluts båda två. Även andra grupper förutom just könsgrupperna utesluts i ett förmyndarskap. Religion, etnicitet och kultur påverkar även vilka som kan vara en del av styrandet.

7.2. Feministisk analys

Hur ses då de iranska kvinnornas möjligheter till politisk påverkan ur de feministiska perspektiven liberalfeminism och radikalfeminismen? Ur ett liberalfeministiskt perspektiv stannar den kampen som de iranska kvinnorna för ur att de iranska kvinnorna och männen ska ha samma rättigheter och möjligheter till att delta politiskt. Anledningen till att kvinnorna i Iran inte har dessa rättigheter och möjligheter idag är att kvinnorna inte har varit jämlik mannen tidigare. Under historien har inte kvinnorna i Iran haft dessa rättigheter och därför fortsätter kampen idag för att tillförskaffa sig samma villkor som männen. De iranska kvinnorna ska kunna uppnå denna jämlikhet genom att utbilda sig och genom att arbeta för att påverka befolkningens attityder. Detta stämmer väl överens med trenden i Iran att allt fler kvinnor utbildar sig både på låg och högre nivå. Många av de iranska kvinnokamperna har även kämpat för att ändra männens och kvinnornas attityder och när kvinnorna väl tar arbeten och politiska positioner måste de även där arbeta för att ändra attityder. Enligt liberalfeminismen beror Irans ojämlikhet på att kvinnorna inte ens är i närheten av samma politiska representation som männen har. De fåtaliga kvinnliga representanterna och att iranska kvinnor inte kan ställa upp till val och inneha alla viktiga politiska poster gör Iran till ett väldigt ojämlikt land och en plats där kvinnornas position måste stärkas. Kvinnorna måste uppnå lika representation och få tillträde till alla politiska poster. Genom att se Iran genom liberalfeminismen och att alla politiska poster ska vara tillgängliga för kvinnorna måste Irans religiösa grund diskuteras. För att kvinnorna ska kunna inneha alla poster måste Irans politiska system ändra då många av posterna innehas av präster och inom islam kan inte kvinnor vara präster. Så för att Iran ska kunna uppnå de mål som liberalfeminismen anser nödvändiga måste Iran föra sig längre ifrån ett religiöst styre och mot ett mer öppet politiskt system.

Att analysera Iran ur ett radikalfeministiskt perspektiv innebär att ta avstånd från att direkt se på den politiska representationen och politiska agerandet och se på de bakomliggande orsakerna som kan hindra de iranska kvinnorna från att delta i politiskt. Här anses förtrycket ske i hemmet, i den privata sfären genom männens kontroll av familjen. I Iran har männen en stark position gentemot kvinnan och har den yttersta kontrollen över familjen. Den iranska kvinnan är underkastad mannen under hela sitt liv och många aspekter av det iranska samhället stödjer förtrycket av kvinnan. Kvinnan är förtryckt av mannen och även av samhället genom de regler och lagar som existerar i Iran. Kvinnan är lagligt underställd

mannen och behöver en mans tillstånd för att röra sig utanför hemmet. Mannen kan enkelt använda detta och hindra kvinna från att lämna hemmet och därmed vara en del av den offentliga delen av samhället. Att mannen kan använda skilsmässa som ett hot mot sin maka där kvinnan kan lämnas utan tillgångar och mista vårdsnaden av sina barn är ett klart uttryck över kvinnoförtryck. Kvinnan förtrycks ännu mer av att mannen relativt lätt kan ta ut skilsmässa medan kvinnan har en mer skör situation när det gäller skilsmässa. Allt en kvinna behöver göra för att sin make skall ha rätt till skilsmässa och alla tillgångar är att inte lyda sin make.

Patriarkatet är starkt i Iran och är en integrerad del av samhället. Männen har en tydlig dominans över kvinnorna där de ges mer rättigheter och möjligheter. Patriarkatet uppehålls även av styrelsesättet och kulturen i landet där kvinnans plats är starkt knuten till hemmet, mannen och familjen. Inom det politiska uttrycker detta sig i att kvinnorna är underrepresenterade inom alla institutioner och att de har svårt att kunna ta sin plats som en del av det politiska samhället. Vare sig de iranska kvinnornas situation ses ur ett radikalfeministiskt eller liberalfeministiskt perspektiv så måste religiösa förändringar göras för att kunna förändra kvinnornas situation. Detta därför att vare sig det rör kvinnornas plats i hemmet och den privata sfären eller hennes rättigheter och politiska möjligheter så styrs dessa av religionen. Detta gör att för att skapa förändring för kvinnorna måste religiösa förändringar eller tolkningar göras.

8. Slutsats och avslutande diskussion

De iranska kvinnornas möjligheter till politisk påverkan är starkt begränsade i dagens Iran. Trots att det inte existerar formella hinder och att det finns artiklar som skulle kunna stötta kvinnorna i konstitutionen har dessa inte kunnat anpassas och användas i verkligheten. Den kvinnliga representationen inom politiska institutioner är låg och de protester som kvinnorrättsaktivister har ordnat har slagits ner hårt. Trots detta är de iranska kvinnorna aktiva och kämpar för att ge kvinnor bättre villkor. De har tagit en större plats i det iranska samhället och kvinnornas rättigheter verkar vara ytterst aktivt i Iran idag, något som valupptakten inför presidentvalet 2009 visar på där kvinnorna spelade en viktig roll men även var en drivande kraft inom de efterföljande protesterna.

På grund av att kvinnorna är underrepresenterade i politiska institutioner, att de förhindras att ställa upp till alla politiska poster samt att regeringen utövar stark kontroll över både kvinnorna och samhället kan inte Iran anses uppfylla Dahls fem kriterier för en ideal demokrati. Detta är inte en helt oväntad utkomst då Dahl menade att ingen av dagens demokratier kan uppfylla dessa kriterier men då Iran misslyckats på så många kriterier enbart baserat på kvinnornas situation visar de svårigheter som präglar det iranska samhället. Kvinnornas situation erbjuder en värdefull insikt i varför Iran inte uppfyller de grundläggande kraven på en demokrati och då är de bara en liten del av den problematik rörande rättigheter och frihet som existerar i Iran idag.

I Iran behandlas kvinnorna som om de inte kan hantera det ansvar som en politiskt aktiv människa räknas göra men med detta menas även att kvinnorna inte har kapaciteten att agera som medborgare fullt ut. Som liberalfeministerna menar måste kvinnorna då de är förnuftiga varelser ses ha samma rättigheter som männen. Den kvinnliga kampen för politiska rättigheter innehåller element från både radikalfeminismen och liberalfeminismen då de har satsat på att båda ändra åsikterna och attityderna i den privata sfären såväl som i den offentliga. Trots detta är patriarkatet starkt i Iran med ett samhälle som tydligt är präglad av den manliga dominansen över kvinnan och att samhället och det politiska systemet hjälper till att upprätthålla det.

De orsaker som ovan angetts ligga till grund för att Iran inte uppfyller de fem kriterierna ligger även till grund för att Iran inte kan ses vara en polyarki. Trots att Iran uppfyller det som kan ses om de grundläggande av dessa institutioner har många av de viktiga inte uppfyllts.

Även om hänsyn tas att det är skillnader mellan de olika polyarkier som existerar i världen så kan inte de institutioner som Iran inte uppfyller endast ses som en skillnad länder emellan. Genom de begränsningar som Iran har när det gäller dess kvinnors politiska möjligheter kan de inte ses tillhöra kategorin polyarki.

Så Iran innehar både tendenser till demokrati och förmyndarskap vilket gör det svårt att säga exakt vad Iran är. Ur kvinnornas situation får vi se att Iran uppfyller några av de grundläggande kraven för demokrati, som rösträtt, men också att inom många områden är kvinnorna hindrade att få tillgång till demokratiska rättigheter precis som männen är. Men kvinnorna är extra utsatta då de i grunden har mindre rättigheter än männen och måste därför stärkas. De grundläggande politiska rättigheterna som kvinnorna har idag är inte nog. För att stärka kvinnorna är det viktigt att ändra den politiska representationen där ett ökat antal kvinnor inom politiska poster och institutioner är ett måste för att göra kvinnorna till fullfjädrade medborgare. Som läget är idag är inte kvinnorna medborgare på samma sätt som männen är och det måste de bli om Iran vill ses som en demokrati av omvärlden. Om inte alla kan vara en fullfjädrad medborgare med samma rättigheter påverkar det demokratiprocessen.

Om kvinnorna görs till fullfjädrade medborgare med de rättigheter som hör till ökar det möjligheten för Iran att stärka sina demokratiska komponenter och detta främjar även de andra minoriteterna som även de missgynnas politiskt. Att just kvinnorna spelar en avgörande roll för demokratin i Iran är att de idag till mångt och mycket är just en andra klassens medborgare och att de är starkt undertryckta. Men de är även en stark kraft inom det politiska motståndet och har kämpat länge för att kräva de rättigheter som deras manliga släktingar innehar. De består även av en stor del av befolkningen och då de tar större plats inom samhället måste deras behov tas hänsyn till.

Det religiösa styret har ett starkt grepp om det politiska livet och om detta inte ändras på ett eller annat sätt kommer inte landet kunna röra sig mot demokrati. Förändringen behöver inte innebära att Iran helt och hållet tar avstånd från religionen och blir ett sekulariserat land utan det finns religiösa tolkningar som gör det möjligt att öppna upp det politiska livet men ändå behålla den religiösa kopplingen. Ett exempel på detta är tolkningen om att kvinnorna kan ställa upp till att bli president men inte ledare. Detta gör att det politiska klimatet blir bättre för kvinnorna men att religionen fortfarande bevaras som en viktig och betydande del av samhället. Att just öppna upp det starka religiösa kontrollen över viktiga poster hjälper till att

öka den kvinnliga representationen och därigenom öppna upp landet för den demokratiska processen.

Trots motgångar har de iranska kvinnorna visat en stark vilja att förändra läget i Iran och att de vill vara en del av styrandet av landet. Det har varit en stark trend att kvinnorna uppnått mer politiskt inflytande men detta har ändå bara varit ett litet steg framåt. Men inget tyder på att kvinnorna kommer att ge upp sin kamp mot fler och bättre rättigheter och deras stöd växer både inom och utanför landet. Den roll som kvinnorna har och troligtvis kommer att ha inom demonstrationer och protester gör att kvinnorna har en stark roll inom de politiska motståndsrörelserna och visar att de kan agera på samma villkor som männen. De kräver mer och mer och frågan är bara när regeringen inte kan hålla emot trycket längre.

Den fortsatta forskningen inom detta område efter denna undersökning borde beröra kvinnornas politiska liv kontra det religiösa styret i Iran. Hur påverkar den religiösa kulturen, lagarna och samhället det politiska livet som kvinnorna kan ha. Religionen spelar en stor roll i kvinnornas liv både på den sociala nivån och på den politiska nivån och erbjuder en värdefull inblick i vilka förutsättningar kvinnorna har för att delta politiskt. Det är även viktigt att se till hur andra komponenter inom den privata sfären påverkar kvinnornas liv i den politiska och offentliga sfären. Förväntningarna på kvinnorna, deras traditionella roller, moderskap och de begränsningar som sätts på deras rörelsefrihet påverkar deras möjligheter att bryta invanda mönster om hur kvinnan borde vara och vad hon kan göra.

Referensförteckning

Tryckta källor

Afshar, H., *Islam and Feminisms – An Iranian case- study*, London, 1998

Dahl, R., *Demokratin och dess antagonister*, Stockholm, Ordfront förlag, 2007

Dahl, R., *On Democracy*, New Haven/London, Yale University Press, 1998

Dahl, R & Stinebrickner, B., *Modern political analysis*, New Jersey, Prentice Hall, 2002, 6: th edition.

Esaiasson, P m.fl., *Metodpraktikan*, Vällingby, Norstedts juridik AB, 2009, 3:e upplagan

Gemzöe, L., *Feminism*, Stockholm, Bilda Förlag, 2002

Hjärpe, J & Persson, S., ”Den islamiska republiken Iran” i (red) Lindahl, R *Utländska politiska system*, Stockholm, SNS Förlag, 2007

Irani, S., ”Rädsla förvandlad till mod” i *MENA- projektet, Delstudie 7, 1999*, Stockholm, Utrikesdepartementet 2000

Jönsson, P., ”Iran- varken demokrati eller diktatur”, *Världspolitikens Dagsfrågor*, nr 4 2008,

Marling, E., ”De feministiska paradoxerna i Iran” i *MENA- projektet, Delstudie 7 1999*, Stockholm, Utrikesdepartementet 2000

MENA- projektet ”Tradition och förnyelse- en studie av Nordafrika och Mellanöstern”
MENA- projektet Ds 1999:63, Stockholm, Utrikesdepartementet, 1999

MENA- projektet delstudie 7 1999, ”De feministiska paradoxerna i Iran & Rädsla förvandlad till mod- Två perspektiv på de iranska kvinnornas situation”, Stockholm, Utrikesdepartementet 2000

Smedberg, E., "En översikt - Kvinnors rättigheter i MENA- regionen" i *MENA- projektet. Delstudie 13 2000*, Stockholm. 2000

Internetkällor

Arell, J., "Tiotusentals i demonstrationer" 2009-12-28, *Göteborgsposten* [elektronisk], hämtad: <http://www.gp.se/nyheter/varlden/1.279085-tiotusentals-i-demonstrationer> (2010-05-07)

Besèr, N. "Nya sätt att protestera ger lugn på Irans gator", 2010-04-20, *Dagens nyheter* [elektronisk] hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/nya-satt-att-protestera-ger-lugn-pa-irans-gator-1.1080763> (2010-04-28)

"Blessed by the revolution" [Elektronisk], hemsidan för den iranska ledaren Sayyid Ali Khamenei, <http://www.leader.ir/langs/en/>. Hämtad: <http://www.leader.ir/tree/index.php?catid=70&nodeid=11650> (2010-04-13)

Diljen, S & Erikson, S., "Massprotester efter valet i Iran", 2009-06-15, Sveriges Radio [elektronisk] www.sverigesradio.se, hämtad: <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3304&grupp=6853&artikel=2906373> (2010-05-07)

Djampour, P. "Kvinnan i Iran", 2007-01-31 [elektronisk] www.iranian.se. Hämtad: <http://www.iranian.se/kronika/37-dina-artiklar/219-kvinnan-i-iran> (2010-04-13)

Ebadi, S., "Iran's women are not afraid" 2009-10-06 [elektronisk] www.guardian.co.uk, hämtad: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/oct/06/iran-women-rights-vote-discrimination> (2010-05-06)

Fazlhashemi, M., "Iran under Pahlavidynastin" 2010-04-27, Nationalencyklopedin [Elektronisk] www.ne.se, Hämtad: <http://www.ne.se/iran/historia/iran-under-pahlavidynastin-1925-79> (2010-04-27)

Fazlhashemi, M., ”Den siste shahen av Iran”, 2010-04-27, Nationalencyklopedin [Elektronisk] www.ne.se, Hämtad: <http://www.ne.se/iran/historia/den-siste-shahen-av-iran> (2010-04-27)

FN, ”Konventionen mot alla former av diskriminering mot kvinnor”, UN - Office of the high commissioner of human rights [Elektronisk], www.ohchr.org hämtad: <http://www2.ohchr.org/english/law/cedaw.htm> (2010-04-29)

Hammargren, B., ”Iranska kvinnor i demokratikamp”, 2007-03-07 *SvD* [elektronisk] hämtad: http://www.svd.se/nyheter/utrikes/iranska-kvinnor-i-demokratikamp_1069149.svd (2010-05-07)

Iranska konstitutionen [Elektronisk], hämtad: <http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution.html> (2010-04-21)

Josephi, N., ”Kvinnliga demonstranter gripna i Iran”, 2007-03-08, Sveriges Radio [elektronisk] www.sverigesradio.se, hämtad: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=1242944> (2010-05-07)

Lankarani, L., ”Iranian women slowly winning more rights”, 2009-02-02 [elektronisk] www.cbsnews.com, hämtad: http://www.cbsnews.com/8301-503543_162-4768041-503543.html?tag=contentMain;contentBody (2010-05-06)

Liljas, P. ”Irans opposition vägrar ge upp”. 2010-02-04, *Dagens nyheter* [elektronisk] hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/irans-opposition-vagr-ar-ge-upp-1.1039244> (2010-04-28)

Nationalencyklopedin, ”Demokrati” [elektronisk] www.ne.se, hämtad: <http://www.ne.se/demokrati> (2010-05-05)

Nordberg, N. ”Iran under Qajardynastin”, 2010-04-27, Nationalencyklopedin [elektronisk], www.ne.se, hämtad: <http://www.ne.se/iran/historia/iran-under-qajardynastin-1796-1925> (2010-04-27)

One million signatures champagne,” About One million signatures demanding changes to discriminatory laws” 2006-08-26 [elektronisk] hämtad:

<http://www.sign4change.info/english/spip.php?article18> (2010-05-06)

Rosén, H., ”Så försöker prästerna tysta den iranska bloggofären”, 2009-06-23 *Dagens nyheter* [elektronisk] hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/sa-forsoker-prasterna-tysta-den-iranska-bloggofaren-1.896701> (2010-05-25)

Svenska ambassaden i Teheran, ”Mänskliga rättigheter i Iran”[elektronisk] www.swedenabroad.com, hämtad: http://www.swedenabroad.com/Page_76117.aspx (2010-05-07)

Tohidi, N., ”Women´s rights in the Middle East and North Africa 2010- Iran” Freedom House, Hämtad: <http://freedomhouse.org/template.cfm?page=384&key=254&parent=24&report=86> (2010-05-24)

Utrikesdepartementet, ”Rapport om mänskliga rättigheter i Iran 2007”[elektronisk], www.manskligarattigheter.gov.se, 2007. Hämtad: http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080317/8afc75f3dab9f591e332a46bf13a536e/Iran.pdf (2010-04-29)

Winiarski, M, ”En växande känsla av att förändring är möjlig”, 2009-06-11, *Dagens Nyheter* [elektronisk] Hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/en-vaxande-kansla-av-att-forandring-ar-mojlig-1.889242> (2010-04-28)

Winiarski, M, ”Iranska feminister försiktigt optimistiska inför valet”, 2009-06-10, *Dagens Nyheter* [elektronisk] Hämtad: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/iranska-feminister-forsiktigt-optimistiska-infor-valet-1.889341> (2010-04-28)